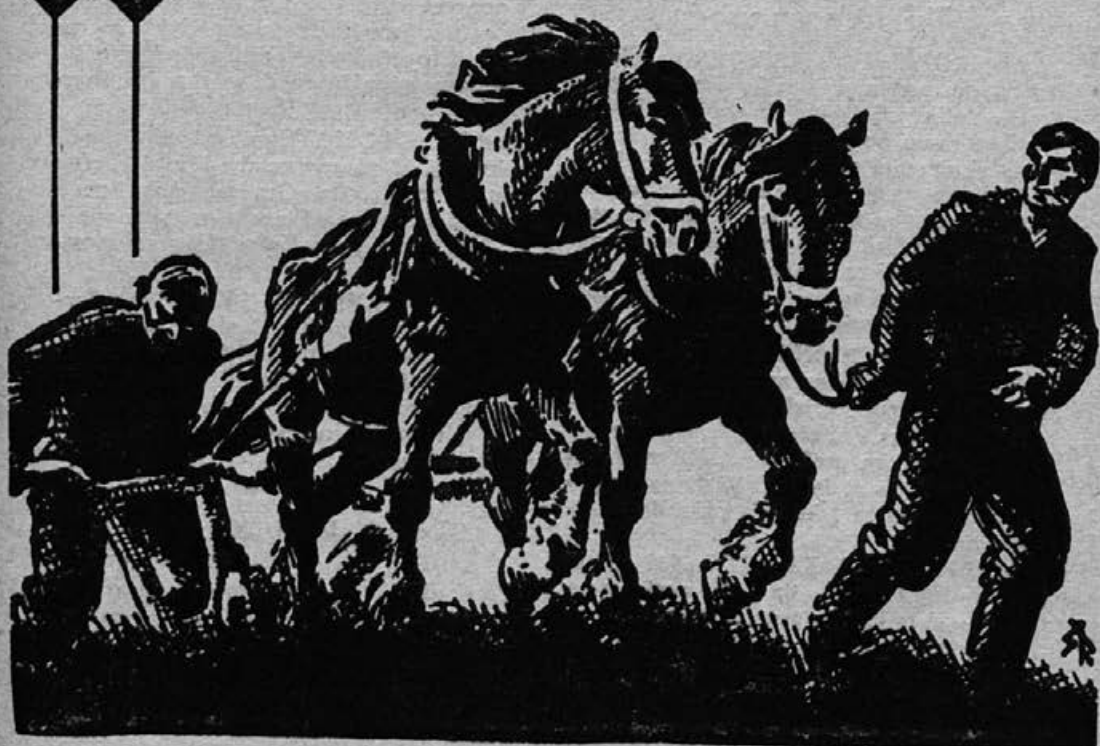


Štev. 1. • Januar 1941 • L. XVIII.

M E S E Č N I K
Z A K M E T S K O
P R O S V E T O



GRUDA

VSEBINA

Joža Šeligo: Zimsko jutro (pesem) — Marija Šetinc: Komu pripada bodočnost? — Andrej Verbič: Mladina razmišlja — J. Lešnik: Težkoče pri nabavah — Viktor Kavčič: Pogled v novo leto — Razlaga tujih besed — Vani Mecen: Sila sovražstva in ljubezni (povest) — Pogled v življenje in svet — V novo leto — Šivanje in ročna dela — Naš vrt — Za kuhinjo — I. N.: Strahotni diktator Venezuele — Slovenska kmetška mladina na delu — L. Evans: Plantaže v pripeki (socialni roman) — Josef Knap: Puszta (roman) — Kmetič: Zimska slika (pesem) — Tone Ljubič: Žegnanje v Ambrusu (pesem) — Za prosti čas naj pride smeh v vas

Mesečnik za kmetško prosveto ● Izhaja vsak mesec ● Celoletna naročnina din 30.—, posamezna številka din 4.— ● Rokopisov ne vračamo ● Vse, kar se tiče uredništva, pošiljajte na naslov: Uredništvo »Grude«, Ljubljana, Pražakova ulica 11 ● Uprava »Grude« je v Ljubljani, Pražakova ulica 11, kamor pošiljajte naročnino, oglase in reklamacije (pritožbe) ● Poštno čekovni račun »Grude« ima št. 13.440

Urednik: Ivan Kronovšek ● Izdaja Zveza kmetških fantov in deklet, oba v Ljubljani ● Tiska: »Tiskarna Slatnar«, d. z o. z. (Vodnik in Knez), Kamnik

Uprava sporoča

● »GRUDO« POŠILJAMO NA OGLEDE nekaterim posameznikom in sicer na pripočilo naših prijateljev. Po svoji vsebini in pestrosti vam bo gotovo všeč in boste postali njeni redni naročniki. Vse tiste, ki bi nikakor ne zmogli nizke naročnine, drugih razlogov gotovo ne bo, pa prosimo, da nam prvo številko takoj po prejemu nepoškodovano vrnete! Sicer jih bomo vpisali za redne naročnike in bodo obvezani plačati naročnino. Prečitajte priloženi letak!

● STARI NAROČNIKI, ki smo vam na ovitku označili dolžne zneske, bodite tako uvidevni in nam jih takoj nakažite po priloženi položnici. Označena je le zaostala naročnina, torej za prejšnja leta! Ker bi vas neradi nadlegovali in izterjevali na neljub način, prosimo za takojšnje nakazilo celotnega zneska!

● NAROČNINA ZA LETO 1941 se je povišala le za din 5.— in sedaj znaša samo din 30.—, kar je v primeru z današnjo draginjo prava malenkost. Naročniki bodo gotovo razumeli, da je le pri velikem številu plačljivih naročnikov možno kriti visoke tiskarske stroške. Zato pridobivajte nove naročnike, ker: čim več naročnikov, tem nižja naročnina in boljša vsebina!

● POLOŽNICE prilagamo vsem naročnikom, z izjemo tistih, ki prejemale »Grudo« na skupen naslov. Tiste, ki imajo naročnino

že poravnano, prosimo, da jih odstopijo svojim prijateljem, ki jih bodo pridobili za naše nove naročnike. Naročnino nakažite takoj, da ne pozabite in da se vam položnica ne izgubi!

● RAZNE POMOTE pri naslovih (imenih in krajih), ali pa spremembo bivališča, nam takoj sporočite. Če »Grude« ne prejmete redno, nam to sporočite v teku enega meseca, ker se na poznejše pritožbe ne bomo mogli ozirati.

● POVERJENIKI IN DRUŠTVA! Ravnajte se po okrožnici! Nabirajte nove naročnike in nam jih takoj pošljite, ker drugače nam bo 1. številka pošla. V sedanjih časih smo prisiljeni tiskati le toliko izvodov, kolikor je rednih naročnikov. Ne odlašajte, da ne bo prepozno!



Za tiskovni sklad »Grude« so darovali:

Franc Krivic, poslovođa, Slovenska Bistrica, din 70.—; Lojze Jošt, dentist, št. Vid nad Ljubljano, din 300.—; Janko Koman iz Vižmarij pa je nabral med našimi prijatelji din 93.—

Tudi številne Hranilnice in posojilnice so prispevale večje ali manjše zneske za tiskovni sklad in se jim še na tem mestu najlepše zahvaljujemo!

Nekaj darovalcev pa ne želi biti imenovanih, zato tudi njim in vsem iskrena hvala!



GRUDA

MESEČNIK ZA KMETSKO PROSVETO

I.

Januar 1941

XVIII.

Joža Šeligo:

Zimsko jutro

*Ptice na žlebovih mro
v jutranji sinjini,
mrzlo svetlo je nebo
v mrtvi tej tišini...*

*Seme nosim v srcu jaz,
seme vere, zmage;
materini je obraz
dal zanj zadnje srage.*

*Ah, naj vržem seme to —
vržem med zidove?
Ah, pomlad prišla ne bo
k pticam na žlebove...*

*Moja bo pomlad prišla
med te ptice sive;
moja bo pomlad prišla
na domače njive!*



Marija Šetinc:

Komu pripada bodočnost?

Veliki nemški mislec Niče je dejal: »Svet gre močnim, ki pa so hkrati tudi plemeniti.« Iz mrgolečega življenja izbira narava samo najboljše. Kar je slabega, mora po nujnem biološkem zakonu poginiti. Če ne bi veljal ta zakon razvoja, ne bi nič več rastla moč in sposobnost človeka kakor tudi vseh živih bitij.

Kdor je čital prirodopisne knjige, je v njih bral, da svet ni bil vedno tak kot je danes. Da so živela v davnini mnoga bitja, ki jih danes ni več. Izumrla so, ker se niso

mogla prilagoditi naravnim spremembam. Vsa živa bitja se morajo boriti s prirodnimi silami. Odpornejše vrste zmagujejo in se razvijajo dalje, slabotne pa hirajo in poginjajo. Prirodo posnemamo tudi ljudje, ko odbiramo za pleme najlepšo živino in sejemo najboljšo pšenico.

Ta neizprosni razvoj in zakon odloča tudi o usodi ljudi, stanov, plemen in narodov. Ker je ljudi vedno več, je boj za obstanek vsak dan težji. Močnejši si zaslužijo šibkejša ter jih prisilijo, da zanje de-

lajo. Tako si zagotovijo boljše življenjske pogoje in s tem več možnosti za nadaljnji razvoj. Zato so tisti, ki žive v dobrih gmotnih prilikah, povprečno umsko in telesno bolj razviti.

Toda zgodovina nam pove, da enkratni zmagovalci in njihov zarod niso trajno obdržali svoje premoči. Čim je kakšna skupina ljudi prenehala z delom in borbo ter se vdala brezdelju in uživanju, je prihrumela nad njo nova, polna svežih sil, ter zlahka uničila pomehkuženi rod.

Spomnimo se samo starih Rimljanov. Svojo državo so širili, blagostanje je raslo, dokler so se borili in dokler so delali. Ko pa so borbene generacije izumrle in so se vsega sita pokolenja vdala lenobi in uživanju, delo in obrambo države pa prepustila

sužnjem, so pridrveli divji barbari in jih pregnali iz toplih gnezd.

Usodo starih Rimljanov sedaj mnogi prerokujejo zapadnoevropski plutokraciji in buržoaziji. Iz vzhoda bodo po teh preokbah prišli zdravi, močnejši narodi, ki bodo uničili, kar je zarjavelega, nezdravega in gnilega v Evropi. Pri življenju bo ostalo samo kar je zdravo, življenja in borbe sposobno. Tisti, katerih volja in telesna odpornost sta oslabela v lenarjenju in razvratnem življenju, se bodo morali umakniti delovnemu ljudstvu, ki je edino sposobno, da bo nosilo življenje dalje. Zato jamčita zdrava morala in odporni kmetijski duh, ki ni klonil kljub groznemu tisočletnemu mučenju in izžemanju, temveč postaja vedno večji in močnejši.

Andrej Verbič:

Mladina razmišlja

Na stalno prigovarjanje, naj stopim v vrste absolventov kmetijskih šol, sem se udeležil njihovega sestanka. Na njega je prišlo pet članov, čeprav jih je društvo štelo 60. Ugibal sem, kaj je krivda tako slabe udeležbe, saj so člani absolventi kmetijskih šol in od njih bi bilo pričakovati malo več smisla za skupnost. Iskal sem rešitve na to vprašanje, zato sem povprašal funkcionarje, kaj je prav za prav njihov cilj in kakšna je njihova ideja, da ni zanimanja.

Izvedel sem, da društvo skrbi za napredek svojih članov-absolventov kmetijskih šol. Ideja se mi ni zdela napačna, vendar sem se sam pri sebi vprašal: zakaj ne bi za izobrazbo kmetijskega ljudstva skrbelo društvo, ki bi zajelo celotno vas, brez razlike, koliko ima kdo, samo da čuti in misli z našim kmetijskim ljudstvom. Izobrazbe so potrebni vsi in socialne krivice naj odpravljajo celotna vas, saj zadevajo skoraj vse enako. Tisti, ki so imeli možnost do večje izobrazbe, naj bi izobraževali in poučevali svoje sovaščane.

Ker smo vsi poklicani, da se skupno izobrazujemo, sem spoznal, da od društva, ki se omejuje samo na gotovo število članov in to na šolane ali nešolane, naš kmetijski človek nima nobene koristi. Svoje mišljenje sem potrdil s tem, da kmetijski človek tako dolgo ne bo prišel do svojih pravic, dokler ne bo predstavljal mase in vse bo lahko dosegel le v težki borbi. Prošnje in klici posa-

meznikov se porazgubijo kakor glas vpjokega v puščavi. Kmetijski kralj Matija Gubec je dobro vedel, da sporazum med graščakom in tlačanom ni mogoč, zato je šel z njim v borbo, ker je dobro vedel, da gre za biti ali ne biti tlačana.

Ob teh mislih in spoznanju sem se pridružil tovarišem, ki so ustanavljali Društvo kmetijskih fantov in deklet, ki ima namen izobraziti celotno vas. Mladina čuti potrebo po izobrazbi, ima pa ovire, in ni dovolj odločna, da bi se jim postavila po robu. Slediti mora mišljenju staršev, kriva je oddaljenost in raztresenost domačij ter preobremenjenost z delom. Saj gara od ranega jutra do poznega večera. Največja ovira pa je prirojen duh tlačana in skrajna ponižnost.

Na debatnih večerih smo premišljevali, na kakšen način bi skrajšali kmetiskemu človeku delovni dan, da bi bil bolj dostopen za izobrazbo, ker le tako bo mogoče kulturno dvigniti našo vas.

Tako smo se vzgajali in prav s samovzgojo se hočemo usposobiti, da bomo znali braniti in razširjati našo idejo; tisto idejo, ki bo vaščanu prinesla več pravic in boljši kos kruha.

Naj omenim, v čem je društvo name vzgojno vplivalo. Začel sem premišljevati, kaj je vzrok, da je naša vas tako revna in na tako nizki stopnji. Pred očmi so mi vstajali problemi, ki jih je treba zelo nujno rešiti. Slabo obdelana in neizrabljena zemlja, sko-

pušstvo in razsipnost nekaterih gospodarjev. V obeh primerih trpi zemlja in družina. Zadolžitev mladih gospodarjev ob prevzemu posestva, ker mora izplačati dote in tako mu posestvo razjedajo obresti, kljub temu, da gara od jutra do večera. Mnogim primanjkuje zemlje in mnogoštevilne družine stradajo kruha. Neprestano tožarjenje zaradi mejnikov, drobljenje zemlje na še manjše parcele, tako da se zemlja ne more obdelati z modernimi stroji. Beg kmetijske mladine v mesta pove dovolj, da jim domača zemlja ne daje zadosti kruha. Težak položaj kmetijskih uslužbencev, ki jih gospodarji zaradi lastne stiske ne morejo dostojno plačati. Tako sem uvidel, da se ob takih razmerah in pod takimi pogoji ne more dvigniti kulturna in gospodarska stopnja naše vasi. Povrh tega pa še izžemanje in izrabljanje naše nepoučenosti za tuje koristi.

J. Lešnik:

Težkoče pri nabavah

Dandanes ne občutimo težave le v tem, da je težko zbrati denar za potrebne naba-ve, ampak pogosto okušamo, kako smo v zadregi, zlasti v položaju, če blago že kupujemo.

Že v normalnih razmerah smo bili pri nakupih nešteto krat prevarani, sedaj ko pa prvovrstnih surovin v marsikaterem primeru občutno primanjkuje, ali pa jih sploh ni več v prometu, pa se je ta nevarnost toliko bolj stopnjevala.

Sicer pa so se prav vsled pomanjkanja surovin pojavili v prometu bolj ali manj odgovarjajoči nadomestki, ki pa so vsaj na videz tako spretno ponarejeni, da jih večina kupovalcev ne zna ločiti od pristinih. Še več, dogajajo se neredko celo slučajni, ko smatra kupec manjvredno blago za boljše od kakovostno več vrednega blaga!

Te vrstice mi je vsilil slučaj, ki sem ga pred časom ponovno doživel: Kupec skuša s svojimi žuljavimi rokami (zato se mi je toliko bolj smilil njegov težko prisluženi denar) otipati vrednost blaga za novo obleko. Zato se odloči za mehkejši proizvod. Seveda, revež ni vedel, da je za mehkejšo blago treba prejo manj sukati in dodati čimveč odpadkov (cunj), kar seveda poceni izdelek — pri nevednemu kupcu pa poleg tega še poveča trgovčev dobiček... Da bi podaril svojo previdnost, je celo dvignil blago proti oknu in se prepričal o njegovi gostoti. Tudi v tem primeru so ga vprav pri-

Zaradi rešitve teh problemov se moramo združiti, ker le v skupnosti bomo dosegli uresničenje naših zahtev in le tako bomo obvarovali našo vas gotove propasti. Združiti se morajo vsi, ki živijo od dela svojih rok, brez razlike ali si delavec ali kmet in se skupno boriti proti tistemu, ki živi od naših žuljev.

Kmetijski človek bo rešil svojo zemljo samo, če bo več duha skupnosti. Skupno bo treba obdelovati razdeljeno veleposestniško zemljo, da se bo izrabljala z manjšim trdom in skupno skrbeti za izobrazbo. Vasi je treba tudi v zdravstvenem pogledu posvečati večjo pažnjo, za njo mora biti na razpolago zdravnik, živinozdravnik, zobotehnik itd. Vsi, ki živijo z nami, naj bi bili udje naše skupnosti, ki bi ji s svojim delom mnogo koristili. Vedno naj nam bo pred očmi: ne drobimo, temveč združujmo!

mešani in na fino strgani odpadki zapeljali na napačno pot. Če bi bil namreč upošteval, da vprav dolga vlakna povzročajo trpežnost in prožnost blaga in če so poleg tega še močno sukana (povita v nit) — vsled česar je seveda izdelek ostrejši — potem bi bil izbral povsem drugo blago. Ker je kupec živel v veri, da je izbral boljše blago, je tudi trgovec temu odgovarjajoče izkoristil priliko in slabše blago prodal za ceno, ki bi bila primerna za neprimerno boljše kvaliteto.

Ker take in podobne slučaje srečujemo neredko tudi v drugih strokah, bi bilo nujno potrebno, da bi se v tej smeri nudilo našim ljudem s pisano in govorjeno besedo nekoliko več vpogleda in pouka. Saj vprav širše plasti ljudstva največ trpijo zaradi posledic doslej vse preveč zapostavljenega nauka o blagoznanstvu. S tem pa bi se istočasno tudi omejilo brezvestno izkoriščanje, solidni trgovini in industriji pa nudilo predpogoje za uspešen razvoj v korist celote!



*Sem slabe bil volje,
sem zmerom bil sam;
a zdaj je že bolje,
ko »Grudo« imam!*



Viktor Kavčič:

Pogled v novo leto

Ze drugič smo prestopili prag novega leta ob grmenju topov. In kakor prvo leto, se tudi letos milijonske množice širom sveta s skrbjo sprašujejo, kaj nam bo prineslo.

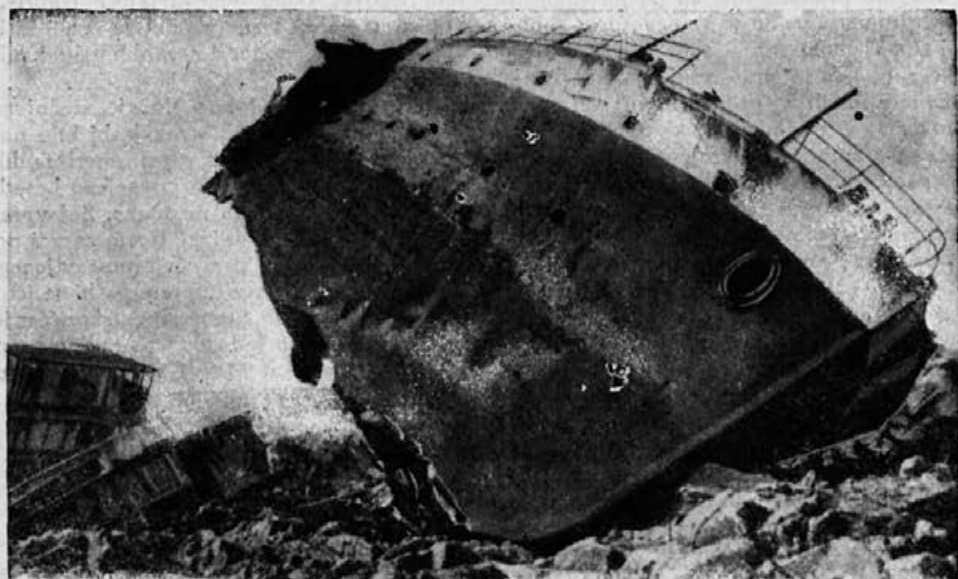
V vseh naših razgledih po svetu tekomlanskega leta smo sledili velikim dogodkom v svetu, skušali smo jih kolikor mogoče vestno razlagati in poiskati vselej tudi vzroke vojnega dogajanja v Evropi in po svetu. Tako smo v teh naših pregledih prispeli do vstopa v novo leto.

Če smo rekli v enem izmed zadnjih pregledov vojnega položaja, da se je z razširitvijo vojne na Sredozemsko morje začelo drugo njeno poglavje, lahko trdimo, da se je z dogodki zadnjih tednov začelo tretje poglavje. To pot so se važnejši dogodki izvršili na političnem področju, čeprav so se tudi na bojiščih izvršile važne stvari.

Po bojiščih

Prav na kratko jih pregledjmo.

V boju med Nemčijo in Anglijo na videz ni bilo nikakih sprememb, zračni napadi trajajo dalje. Vendar pa smo opazili važne znake, da stopajo sovražnosti v novo obliko. Koncem decembra in začetkom januarja so začeli Nemci z novim, silovitejšim načinom zračne vojne. Če so dozdaj napadali predvsem industrijske kraje, pristanišča, vojaške zgradbe in prometne naprave, so se zdaj zatekli k novemu načinu: nemški bombniki so začeli obsipavati angleška mesta z zažigalnimi in rušilnimi bombami in to vsevprek, bilo vojaško važne predele mest ali take, ki nimajo vojaškega pomena. Tako so na trgovski del Londona v nekaj dneh zmetali na vagonce bomb. To je znak, da se je vojna še bolj poostrila in da hočejo Nemci



Tako končujejo ladje v sedanji vojni



Pred časom cvetoča mesta — so sedaj v razvalinah

za vsako ceno doseči zmago in s tem konec vojne.

Nemška zaveznica Italija doživlja poraze na vseh svojih bojiščih. Grki počasi toda stalno napredujejo. V prvih tednih januarja je bila že tretjina Albanije v grških rokah. Še hujši pa so porazi Italijanov v Afriki. Angleži so prepodili Italijane iz Egipta in zavzemajo mesto za mestom italijanske kolonije Libije. Po dolgem obleganju je trdnjava Bardia padla, Angleži so zajeli nad 30.000 Italijanov in dobili velike zaloge orožja. Afriška vojna je za Italijo velike važnosti. Če izgubijo Libijo, so v nevarnosti vse ostale italijanske kolonije: Eritreja, Somalijska in zlasti Abesinija, kjer se že pojavljajo upori Abesincev. Da bi razbremenila Italijo, je poslala Nemčija svoje vojake in aeroplane na pomoč.

Na Balkanu

Bolgarija je zopet v ospredju svetovnega zanimanja. Govorili smo že, da imata sili osi (Italija in Nemčija) načrt prijete Angleže v klešče. En del teh klešč sega čez Španijo na Gibraltar, drugi preko Balkana, Turčije, Palestine in Sirije. Oba dela naj bi se po načrtu sklenila v Egiptu in Angleži v Sredozemlju bi bili stisnjeni. Po prvem poskusu decembra sta sili osi ta načrt odložili, zdaj

sta ga znova poskusili. Stotisoči nemške vojske so baje prišli na bolgarsko mejo. Bolgarski predsednik vlade je odšel prve dni januarja na Dunaj na »zdravljenje«. Ko se je vrnil, je v velikem govoru povdaril, da Bolgarija ne bo biti ne komunistična, ne fašistična, temveč bolgarska. Ta izjava je posledica trenj v notranjosti Bolgarije, kjer se odražata dve struji. Kar se bo odločilo v Bolgariji, bo imelo velike posledice za ves Balkan.

Tako je stanje na bojiščih na pragu novega leta.

Če hočemo pravilno razumeti politične dogodke v svetu, moramo poznati besede nekega nemškega vojskovodje: vojna je nadaljevanje diplomacije, kadar odnehajo diplomati, nastopijo vojaki.

Politični dogodki zadnjih tednov starega leta kažejo, da postaja vojna svetovna, da se ves svet vsak dan bolj zapleta vanjo. Dva politična dogodka to potrjujeta.

Trojna zveza

Novembra lanskega leta se je os Rim-Berlin podaljšala do Tokia — Japonska se je zvezala z Nemčijo in Italijo in tako je nastala trojna zveza. Japonska je že četrto leto v vojni s Kitajsko. Toda kitajski odpor je iz dneva v dan močnejši, kar zadaja Japonski hude skrbi. Ona ve, da je vojna v

Evropi stopila v odločilno stanje. Če zmaga osišče, bosta sili osi delili svet. Zato hoče biti pri tej delitve navzoča. Njeni pogledi so obrnjeni na jug. Tam so nizozemske in francoske kolonije, ki so po zasedbi Nizozemske in Francije tako rekoč brez gospodarja. Za Japonsko kar najugodnejša prilika. A vojna s Kitajci ji je zvezala roke. Zato pa se nadeja, da bo po zmagi Italije in Nemčije dobila azijske kolonije premaganih evropskih držav. Prav zato si tudi želi miru z Rusijo.

Roosevelt je govoril

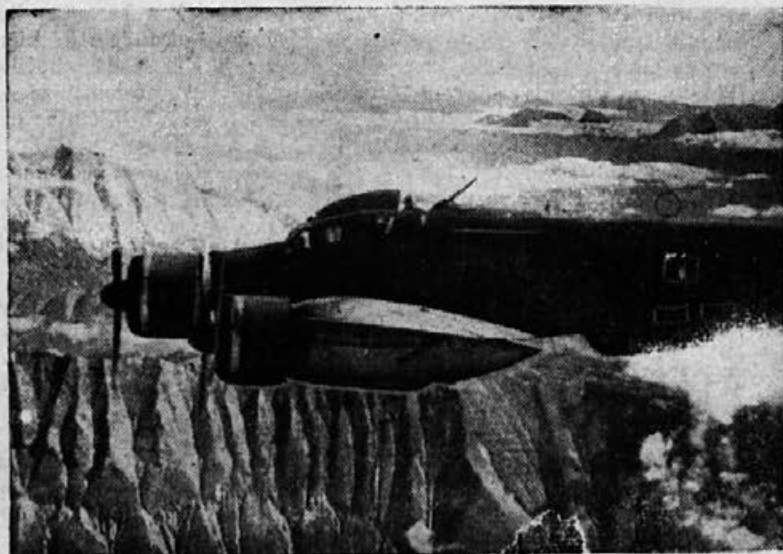
Ves svet je povezan med seboj. Dogodki v Evropi se čutijo v Aziji, ti pa rodijo posledice v Ameriki. Kot odgovor na pristop Japonske k trojni zvezi, je odločen in jasen pristop Združenih ameriških držav na stran Anglije. Amerika je z vsem bogastvom priskočila na pomoč Angliji. Z mrzlično brzino grade v Ameriki tanke, ladje, topove, bombnike in jih na svojih ladjah pošiljajo v Anglijo. Koncem lanskega leta je predsednik Roosevelt v svojem zgodovinskem govoru obljubil Angliji ogromno materialno pomoč. »Ako bo Anglija poražena, bodo države osi (Nemčija in Italija) nadzirale Evropo, Azijo, Afriko, Avstralijo in vsa morja. Vstopamo v strahovit čas, v katerem bodo grožnje teh držav vodile ves svet. Nevarnost se na-

haja pred našimi vrati. Zedinjene države ne bodo odnehale od sklepa, da podpirajo Veliko Britanijo (= Anglijo). Jaz verujem, da državi osi te vojne ne bosta dobili. Naši fabrikanti ur, avtomobilov, lokomotiv in šivalnih strojev izdelujejo zdaj granate, samokrese, topove in tanke.« To so bile besede Rooseveltovega govora. In njim so sledila dejanja. Roosevelt je predlagal parlamentu, da da za oboroževanja nad 600 milijard dinarjev. (Toliko bi izdala naša država za vse svoje potrebe v približno 120 letih. Ta denar bi porabili vsi Slovenci v naši državi v približno 60 letih, če bi vsak vseh 60 let prejemal vsak mesec po 1000 din. Z njim bi postavili lahko 6 milijonov hiš v vrednosti po sto tisoč dinarjev.) Višek proizvodnje orožja bodo dosegli v Ameriki šele koncem leta.

Sklepanja

Kaj nam pričajo vsi ti dogodki?

1. Da še ne moremo pričakovati konca vojne. Nobena stran ne bo odnehala, dokler bo imela kaj vojnih sredstev na razpolago. Količina teh sredstev pa še vedno raste.
2. Vojna se bo še bolj poostrila. Boj bo vedno bolj srdit.
3. Večina sveta se bo vedno bolj jasno delila med oba vojskujoča se tabora, nevtralcii bodo primorani se priključiti enim ali



Bombnik nad gorskimi grebeni



Predsednik grške vlade Metaxas

drugim. Čimbolj se bo vojna bližala višku, tembolj se bodo na svetu opredeljevali samo trije tabori: Anglija in Nemčija s svojimi zavezniki in Sovjetska Rusija. Slednji je po njenem notranjem ustroju ter prostranstvu in bogastvu zemlje omogočeno, da ostane izven spora. Po izjavah njenih državnikov bo Sovjetska Rusija ostala nevtralna, dokler ne bodo njeni interesi in ozemlje ogroženi. Zato se tudi ona vestno pripravlja. Lahko se zgodi, da se današnja nasprotnika jutri pobotata in napadeta tretjega.

Kam pojde razvoj, nam bo pokazalo leto, v katerega smo pravkar vstopili.



*Urška je po cesti šla,
Tunč pa jo ne notri zva:
»Če si, Grudo' naročiš,
lahko gda pri meni spiš!«
(Prleška)*



*Mati Liziki so rekli:
»Kaj za ohcet bi napekli?«
Lizika pa je dejala:
»Gruda' vam bo svetovala!«*

Razlaga tujih besed

● **Biologija.** Beseda izhaja iz grščine in pomeni življenjeslovje ali znanost, ki se bavi z raziskovanjem življenja. Pri tem je treba upoštevati človeka, živali in rastline, v katerih življenju je še toliko skrivnosti in neznank, da vseh še učenjaki ne znajo raztolmačiti. Vsako živo bitje ima neke posebne zakone, po katerih živi, se razvija ali tudi propada. Človek n. pr. mora dobiti določeno vrsto hrane, imeti mora streho in obleko, da se lahko njegovo življenje normalno razvija. Kakor hitro nastopijo spremembe v notranjih in zunanjih organih človeka ali živali se pojavijo kot posledica razne bolezni. Človek diha, misli in govori. V življenju se neštetokrat jezi, poje, se žalosti, po njegovih žilah teče kri, srce mu bije, žleze izločajo sokove, želodec vari in nešteto podobnih in nevidnih pojavov se dogaja v živem organizmu.

Na podoben način živi rastlina. Ko nastopi spomladi toplo vreme, se začnejo pretakati po rastlini sokovi. Drobne koreninice vsrkavajo sok iz zemlje in ga pošiljajo po koreninah v deblo, iz debla v veje in dalje v listje in cvetje. Poleg tega pa je še nešteto življenjskih pojavov, ki jih raziskuje znanost, da bi vse skrivnosti postale človeku jasne, ker šele takrat bo lažje obvladal prirodo; to znanstveno raziskovanje se imenuje biologija, človek kot znanstvenik pa biolog.

● **Plutokracija** je beseda grškega izvora in pomeni nadvlado denarja oziroma bogatašev. To nadvlado tvorijo banke, industrija in veletrgovina, zlasti še, če delajo po medsebojnem dogovoru, torej sporazumno za svoje interese. Takšno vzajemno delovanje izražajo njihove organizacije, ki se imenujejo karteli in trusti. Lahko pa je, da plutokracija sodeluje na tihem in da so njihovi tajni dogovori svetu neznan. To se tudi dogaja, zlasti v tistih državah, kjer kapital, v našem primeru plutokracija, nemoteno deluje, ker ni pod nobeno kontrolo ali pa je preveč površna. Tam, kjer obstoja kapitalistični red, oziroma sistem, je plutokracija dejanski in neomejen gospodar, za katerega trpi in dela vse, ker ni prizadeto le ljudstvo dotične države, ampak več ali manj ves svet. Odvisno od tega, kako ima plutokracija izdelano omrežje po raznih državah, s katerim veže gospodarstvo in ga ima pod svojim vplivom. — V zadnjem času slišimo očitke Nemčije napram Angliji, da v njej gospodari plutokracija.

SOVRAŠTVA IN LJUBEZNI

Skalar Jakob je užival sonce in se pretegnil na klopi pod veliko staro hruško, ki je samevala pred hišo. Bil je praznik in lep dan, da je človeka kar sam navajal k razmišljanju. Skalarja ni motilo rahlo šumenje velike hruškine krone, ki je bila za otroke kot leglo strahov. Celo nekam prijetno se mu je zdelo rahlo šuštenje in drhtenje svetlozelenega pomladnega listja.

»April je letos res nenavaden mesec,« je poudaril sam pri sebi Skalar in vrgel pogled po svojem polju, ki se je raztezalo vse tja do Mežanovega travnika. Vsak drugi ali tretji dan je bilo nekaj dežja, nato pa zopet sonce, sveže aprilsko sonce, ki je vse marelice in breskve okrasilo z nežnim belorožnatim cvetjem. Skalar je gledal po polju in zopet ustavil pogled na hruškiniem popju, ki je svoje belilo narahlo molelo iz gostega in mladega zelenila. Utripi pomladne lepote so prešli iz hruške in marelic, iz zelene rži, ki je valovila po njivi, na Skalarja in so ga v notranjosti razgibali. Kri mu je nekam živahnejše stekla po žilah in mu vzbujala v mislih nove in nove načrte, ki jih je hotel v letošnjem letu uresničiti.

»Če ne bo toče ali kakšne druge nesreče,« se je razvijalo v Skalarjevih mislih, »bo letošnja koruza prinesla najmanj za četrtrino večji pridelek kot prejšnje leto. Zemlji sem dal vse, kar mora imeti, zato mi bo tudi vrnila... ker bo v njej dovolj sile...«

Skalar se je zadovoljno nasmehnil, pri vzdignil nogo na rob klopi, ki je slonela ob hruški in poklical svojo edinko:

»Majda!«

Na Skalarjev klic je pritekel pred hišni prag samo čuvaj in zvedavo pogledal v gospodarja, nekje v sobi pa je bilo slišati korake.

»Čuj, Majda!«

»Kaj je, oče?« je z besedo na ustih pri-

teklo dekcle. »Grem. Zvečer bom pa kmalu prišla domov! Vaje imamo za igro in se bom vrnila še pred večerom,« je veselo pripovedovala in si z desnico popravljala ruto, ki se je čedno prilegala svežemu licu.

»Jutri bomo sejali koruzo. Le kmalu pridi, Majda!«

Kako kaj napreduje vaša knjižnica? Če moreš, rad bi namreč bral tisto knjižico; če boš imela čas, pa mi jo prinesi.«

»Danes imamo vaje pri dramatskem odseku, oče. Če pa že hočeš, ti jo rade volje prinesem. Kakšno pa želiš?«

»Tisto, no,« ki piše o novih sadnih sortah.«

»Mičurinovo?«

»Da, da, tisto! Presneto, da si ne morem zapomniti tega imena, čeprav ga imam vedno v mislih. Mičurin, Mičurin, kako-pak!«

Seveda ti bom prinesla. Da me ne boš kregal, če bi morda prišla prepozno domov!«

»Ti že veš, kako je prav; kar z materjo se še zmeni! Na knjigo pa ne pozabi, Majda, ker bi res rad vedel, kako kaj piše tisti Rus o sadju.«

»Pravijo, da je vzgojil celo takšne sorte, ki na slabih tleh in v mrzli klimi uspevajo,« je menila Majda in se vrtela okrog Skalarja kot živo srebro.

»Saj to, vidiš! V Rakežu sem poskusil že vsemogoče, toda brez uspeha. Niti češplje nočejo pognati korenin. Koliko je ura, Majda?«

»Kmalu bo dve. Moram pohiteti, ker se mi mudi,« je zažgolela in se zavrtela na desni peti, Skalar pa se je prav tako naglo dvignil s svojega priljubljenega sedeža, ker bi ob dveh moral biti že na občini. Ogrnil je v naglici suknič, pogledal tjavendan v krono hruške in se napotil proti ograji. Po par korakih se je obrnil in še enkrat zabičal Majdi:

»Ne pozabi na knjigo!«

»Ne bom, oče,« je v odgovor zazvenel prijeten deklinški glas skozi okno.

»Palico si pozabil, oče, palico!«

»Palico? Ah, da, presneta reč! Prinesi mi tisto kljuko!«

Majda je medtem že prihitela s priljubljenim očetovim podpiračem; iz nje pa je kipelo življenje in mladost.

»Kam greš, oče?«

»Saj veš, na občino! Mežanov je župan, pa ne gre vse prav,« si je nekam bolj pri sebi odgovoril Skalar in se z odmerjenimi koraki napotil v vas.

»Še po smrti boš razmišljal, oče! Komu pa govoriš? Ali mi ne boš rekel: srečno!?!« se je razvnela Majda za Skalarjem, ki je v mislih bil že globoko v občinskem proračunu in ni slišal hčerinih besed.

»Oče! Očeee!« je še zavpila Majda, rdeče lice pa ji je gorelo od same razposajenosti.

Skalar ni slišal. Počasi in preudarno je prestavljal noge in računal. Šel je po znani poti in primerjal izdatke občinskega gospodarstva z vsoto letošnjega proračuna.

»Komaj smo začeli,« se je zdrznil in pogledal v ozračje, pogled pa mu je v mislih splaval k domači hruški.

»Niti mesec dni še ni poteklo, odkar smo sprejeli proračun, pa smo že v jarku,« se je zasvetilo v Skalarjevih možganih in nehote je pospešil korake, ker ga je občinsko gospodarstvo zelo skrbelo. Z žarečimi očmi je stopil v pisarno in pogledal po zbranih možeh, ki so se prerekali zaradi poslanca Gajšarja. Mežan je trdil, da je Gajšar dober in se z vsakim človekom rad razgovarja, Trebušon pa je menil, da je Gajšar navadna propalica.

»Pri njem je vse na mero, da veš! Tako prodaja ljudem svojo puhlost in zlobo!«

»On je naš človek; pozna naše težave in...«

»Na mero prodaja svoje prepričanje,« je še enkrat hlastnil Trebušon in si privihal brke.

»Ti pa veš, kaj je prepričanje, ki si... Kaj bi govoril. Program je važen, program in...«

»Takšni norci, kot si ti,« se je razvnel Trebušon in udaril s pestjo po mizi. »Ti veš, kaj je program in kaj so načela!? Če kdo plača za tvoj glas dvajsetisoč, boš seveda delal za njega. Če pa pride kdo in plača še več, boš pa zopet ves njegov. O vem, ti se izredno razumeš na vse stvari. Sram te naj bo in vse tiste, ki so te izbrali za župana!«

»Trebušon!« je z gnevom zavpil Mežan in zakrillil z rokami. »Jaz si ne dopustim v nobenem slučaju!... tako rekoč, ti nisi... Kaj boš sploh govoril! Kot sem dejal... Ne, ne, ne,« se je tolkel po prsih župan Mežan in drobno prestopal od desnega do levega ogla mize.

»Ti sosed!« je nenadoma posegel vmes Skalar in si pogladil brado.

»Vidim, da si ti in Trebušon daleč od tistega, kar bi morali danes reševati. Pretekata se zaradi človeka, ki so ga vsi poštejni ljudje že zdavnaj zapustili, za občinske težave pa se niti ne zmenita. Povej rajši, kako si mogel dopustiti, če si res župan, da se je iz občinske blagajne izplačalo sto-tisoč dinarjev, ki niso bili v proračunu,« se je z nagubanim čelom obrnil k Mežanu in s palico pritrkaval ob tla.

»Vidiš ga! Ti pa zopet od te strani! Ne vprašuj vendar tako neumno, ko vendar veš, kdo je to zahteval?!«

»Ali si ti župan ali nisi?« je zagrmel Skalar, da se je stresla vsa hiša, možje pa so planili kvišku.

»Kdo plačuje davke, kdo nosi stroške občine? Mi! Vsi, ki delamo z glavo in rokami, zato bomo tudi sami odločali o izdatkih naše občine!«

»Poslušaj, Skalar!«

»Tebe?! O, hvala lepa! Kadar boš mislil s svojo glavo, potem že. Dokler pa imaš možgane v najemu, pa te ne bomo poslušali. Povem ti samo to, da s tistim denarjem, ki ga moramo mi žrtvovati v korist celote, hočemo sami upravljati in z njim sami razpolagati!« Za bedarije in delomržeže, ki že leta sem izrabljajo naše ljudi, ne bomo zapravljali denarja, ki je skupna last! Povem ti tudi in vsem vam, da za takšno gospodarstvo ne bom nosil odgovornosti. Ljudje nismo delovna živi-

na, da bi lahko že vsak izkoriščal našo dobroto. Ti, Mežan! Le poženi vse skupaj v grlo tvojemu svetovalcu, vso občino prodaj, toda, Skalar ne bo svečar pri tvoji pogrebščini. Srečno, možje!»

Skalar je s prav tako odmerjenimi koraki zapustil občinsko hišo in odšel proti domu. Mežan in vsi možje so presenečeni zastrmeli v zaprta vrata, ki jih je trdo zaprl Skalar, in niso mogli do besede. Drug drugega so vprašujoče pogledovali, dokler se ni oglasil Trebušon in menil, da bi bilo najbolje za danes končati razgovor.

»Kaj pa s sejo?« je hlastnil Mežan in prestopil od desnega do levega ogla mize.

»Tudi se je ne moremo imeti, ker nismo sklepčni in... Sploh pa, kot vidiš, ni nihče razpoložen, da bi se menili o tako važnih občinskih zadevah.«

Trebušonovemu mnenju so se pridružili tudi ostali in se drug za drugim izmuznili iz občinske hiše. Končno je ostal v pisarni le Mežan in še vedno prestopal od desnega do levega ogla pisalne mize, v glavi pa so mu brnele Skalarjeve besede.

Skalar je medtem že zavil na dvorišče proti hruški, tik pred vrati pa se je obrnil in odšel po sadovnjaku v dolino. Njegov Rakež mu ni dal miru. Zemlja se mu je naravnost smilila. Že dvajset let ni imel od tega koščka sveta nobene koristi. Skromna trava je sicer tu in tam dala nekaj sena, toda pravega pridelka, v primeri z velikostjo zemljišča, nikoli ni bilo.

Ko je zavil mimo hoste in stopil na spodnji konec Rakeža, mu je zopet misel šmirla na Mičurina. Mežan in grdo izrabljanje občinskega proračuna je izginilo iz njegove glave, Mičurinove sadne sorte pa so ga naravnost prevzele.

»Če je to res, kar pravijo, potem bom tudi Rakež spremenil v sadovnjak. Majda mi bo že prinesla knjigo, potem bom pa pokazal tej zemlji, kaj prav za prav hočem od nje. Če človek hoče, mora zemlja dati in tudi ti Rakež ne boš izjemal!«

(Dalje)



Stara Franca vse obleze,
zgodbe vseh vasi pozna;
»Gruda« vam pa s tem postreže,
kar je v svetu novega.

P O G L E D V ŽIVLJENJE IN SVET

● Največje delo na svetu je kitajski naučni slovar iz leta 1800. Ima 5000 zvezkov; 20 zvezkov pa vsebuje kazalo.

● Dobro sredstvo, če izgubiš tek. Mrzličnik, brinove jagode in pelin skuhaj v 2 l vode, dokler se voda ne vkuha na 1 l. Nato vodo odcediš. Pred vsako jedjo jemlji žlico mrzlega ocedka. Ze po nekoliko dneh se zopet vrne tek.

● Največja knjižnica se nahaja v Angleškem muzeju. Steje nad 4 milijone knjig. Vsako leto naraste za 35.000 knjig.

● Kako ljudje jedo? Tretjina ljudi na svetu je še zdaj s prsti, druga tretjina s paličicami (Kitajci, Japonci), tretja z žlicami, noži in vilicami.

● Poljubi niso še prestara razvada. Šele leta 1550. se je iz Italije prenesla razvada na ostalo mladino po Evropi.

● Kolo (bicikelj) se uporablja največ na Holandskem.

● Za par ženskih nogavic (če jih delaš z roko), rabiš 5 igel in 875 m bombaža za nekako 47.000 petelj. Stroj za pletenje svilenih nogavic ima 600 igel in porabi 4800 m niti za nekako 2 milijona petelj.

● Jelka je najbolj razširjeno drevo na svetu.

● Račja jajca postanejo lahko nevarna za zdravje, ker vsebujejo včasih bacile, ki povzročajo paratif. Surova račja jajca torej niso primerna za hrano, tudi ne v majonezah, sladoledu itd. Poleti sploh bolje storimo, če takih jajc ne rabimo.

● Braziljanski bambus zraste dnevno za 20 cm.

● Mravlje, ki sitnarijo v kuhinji ali v shrambi, poloviš, ako jim nastaviš raztopino sladkorja, namočeno v veliko gobo ali cunjo. Ko goba mrgoli mravelj, jo vrzi v krop. Kmalu boš rešen nevšečnih gostov.

● Sočivja je 6000 raznih vrst.

● Grafologija ali sojenje značajev po pisavi, je prav novodobna modrost. Na Grškem so našli grafologa, ki sam ne zna pisati. Imajo ga v čisljih kakor malokaterega modrijana. Ker ne piše, mu ne more nihče dokazati, ali je v resnici tako bister, ali pa samo laže.

● Polž ima po računu ali štetju nekega ameriškega učenjaka čez 14 tisoč zob. Torej poleg počasnosti še drug »rekord« ali prednost pred vsem, kar hodi po svetu in — grize.



KMETSKA ŽENA IN DEKLÉ, ZA NJENE ROKÉ IN SRCÉ

V novo leto!

Stara navada je, da si za novo leto voščimo srečo in pri tem ugibljemo, kaj neki nam bo prineslo. Prav tako imajo mnogi navado, da ob tem času obračunavajo s svojo preteklostjo in delajo nove načrte za lepše in boljše življenje.

Vsako leto delamo tako, vsaj večina od nas. Toda svet in življenje gresta največkrat preko naših skromnih želja.

Ze izkušnje zadnjih 20 let nam kažejo, da se v svetu često dogajajo velike stvari, ki nam, malim delovnim ljudem, kruto prekrižajo načrte in uničujejo domala vsa prizadevanja posameznikov. Tako smo se n. pr. v prvih povojnih letih predajali vesjemu upanju, da so nastopili boljši časi in zlasti, da se vojni požar nikdar več ne bo razvil s tolikšno silo, terjal toliko življenj in toliko žrtev. Udobnejše življenje, ki se je pričelo razvijati, ponekod bolj, ponekod manj, nas je še bolj utrjevalo v tem prepričanju. Toda prav kmalu so nastopila težka leta krize in za njimi še težja leta novih vojn, ki so nam jasno pokazala, kako varljivi so bili naši upi.

Kako bi se vendar moglo to zgoditi, če ne bi poleg naših miroljubnih teženj delovale v svetu tudi druge sile, vsaj danes še jače od naših, ki si vojne žele, ker jim je potrebna. Te sile, ki vojno hočejo, so že ob zaključku prejšnje vojne dobro vedele, da jim bo v doglednem času vojni požar zopet potreben in so ga zavedno pripravljale.

Sprva smo se sicer še nekako tolažili, češ, saj je vojna izbruhnila daleč od nas, izven evropskega kontinenta. Toda, ko se je prav kmalu tako rekoč grozeče približala, da tudi nam preti vsak trenutek in živimo le v težki negotovosti, ko že težko občutimo vse vojne posledice: draginjo in pomanjkanje, spoznavamo, da so v takem svetovnem trenju prav za prav ničeva prizadevanja tistih posameznikov, ki bi si sami za sebe hoteli ustvariti košček srečnega življenja.

Tudi za nas, dekleta in žene, so ta vprašanja velike važnosti. Res, bili so časi, ko so vsaj nekatere od nas zadovoljno gospodinjile v svojih domovih in niso čutile nikake

potrebe, da bi se zanimale za dogajanja v svetu. Toda danes? Posledice svetovne politike so segle v slednjo slovensko vas, slednja gospodinja je prisiljena računati z njimi. Cene živil in ostalih življenjskih potrebščin so se dvakrat ali celo trikrat povišale, poleg tega pa že marsikaterih stvari primanjkuje in jih za drag denar ne moreš kupiti. Marsikatera gospodinja tega ne more prav razumeti, saj je bilo doslej vendar vsega povsod dovolj na razpolago. Toda to so posledice vojne, to je brezvestno delo vojnih hujskačev in dobičkarjev, katerim mi mali delovni ljudje za enkrat še ne moremo do živenga.

Skoro kakor bi se hoteli norčevati, tako čudno je zvenelo letos staro voščilo: »Srečno novo leto!« Marsikdo se je pri tem prepuštil usodi, češ, kaj hočemo mi mali ljudje, ko sile, močnejše od nas, po mili volji razpolagajo z nami, ko nas nihče o ničemer ne vprašuje, ko o ničemer ne moremo odločiti. Kar bo, bo!



Ali bomo res pustili, da nas bo to trenje v svetu strlo, da se bomo v času, ko se nasprotujoče si sile bijejo za premoč v svetu, mirno predali njihovem izkoriščanju?

Ne! Zlasti v teh odločilnih časih se moramo zavedati, da smo prav mi mali ljudje tisti, ki ustvarjamo z delom svojih rok in ki vzdržujemo svet in življenje na njem. Najmočnejša sila smo, zakaj ne bi postali tudi odločilna?

Tudi od nas, deklet in žen, je odvisno, koliko časa še bomo rodile samo zato, da bodo naši otroci rastle v pomanjkanju, da se bodo izčrpavali in krvaveli za tuje dobičke širom sveta. Toda srečnejšega življenja si ne bo mogel graditi vsak sam v svojem kotu, ker mu to ne bo uspelo, potrebna je skupna borba vseh delovnih ljudi za boljši kos kruha, ki nam pripada, za svobodno in mirno življenje.

Mnogo govore danes o novem gospodarskem redu, o novi družbi, o novi Evropi. Pravijo, da se za vse to danes borijo; za vse to naj bi tudi mi šli v boj. — Dobro

vemo, da se vojskujoče sile borijo danes za to, da si bodo na novo porazdelile svet in si zaslužile nove narode, sebi v prid. Kadar se bomo borili mi, se bomo borili le za to, da bomo dokončno izvojevali svoj boj »za staro pravdo«!

Najbrž bodo res nastale mnoge spremembe, najbrž se bo res gradila nova družba. Kdo jo bo gradil? Pomislimo na staro resnico, ki bo veljala tudi v bodoče, da si vsakdo gradi svoj dom po svojem okusu, da je njemu udobno. Tako bo tudi z novo družbo. Kdorkoli jo bo pripravljaj, jo bo pripravil takó, da bo odgovarjala njegovim zahtevam!

Zato se moramo v tem svetovnem trenju pokazati kot samostojna sila, ki noče žalostno propasti kot sredstvo izkoriščanja, ki hoče živeti in se boriti za svoj lasten dom.

Zato, z odločnostjo, vztrajnostjo in samozavestjo, z vero v lastne sile, z vero v zmago pravice — v novo leto!



Iz starega — novo!

Pri današnji draginji in pomanjkanju volne, ki bi nam šel v izgubo. Vse stare pletene jopice, ki so tvorniškega ali domačega izdelka, poiščimo po predalih in košarah, ter si jih pripravimo za paranje. Pri jopicah so navadno neuporabni rokavi, dočim je sprednji in zadnji del še vedno dober. Pri strojnem pletenju je nitka zelo tanka, pa to nas ne moti, ker bomo lahko delali pozneje z dvojno nitko. Ko smo po vseh šivih, t. j. tam, kjer so posamezni deli, ali skvačkani ali sešiti, jopico razparali, pričnemo z razpletanjem. Vsak del se navadno začne razpletati na koncu, t. j. rokav v zapestju, zadnji del v pasu itd. Če se nam nitka pri paranju večkrat utrga, bomo pač morale pri novem pletenju paziti, da bomo delale z dvojno nitko in ne vozlake. Če pa že drugače ne gre, moramo pri volzu pustiti vedno tako dolgi nitki, da lahko pozneje po pletenju s šivanko pošijemo.

Ko smo razpletle vse, kar je starega in pletenega pri hiši, si volno navijemo na desko, da dobimo štrene. Te dobro prevezemo in jih operemo v mlačni milnici. Paziti pa moramo, da ne peremo dveh barv

volne skupaj, ker se nam pri tem lahko zgodi, da se pri pranju barve spojijo in dobimo neuporabno volno; potem nam ostane še edini izhod, da vso volno temnejše po-barvamo. Volno, ki smo jo ves čas prale v mlačni vodi (ne v vroči), malo stisnemo in jo obesimo, da se posuši. Dobro suho volno zvijemo tesneje v klopke in iz take volne lahko zopet delamo nove jopice, nogavice, rokavice itd.

Če imamo več barv volne, moramo paziti, da previdno kombiniramo (sestavljamo) posamezne barve. K rdeči barvi ne gre zelena, pač pa modra, siva, bela, črna itd., k zeleni pa rjava, siva, bela itd.

Na ta način lahko koristno izrabimo staro navlako, ki leži brez haska in v napotje po vseh prostorih in shrabah.



Za starše, vzgojitelje, prijatelje mladine!
Izšla je nova knjiga »Spolno življenje«, katero vsem tople priporočamo. Greh je ne povedati pravočasno mladini, kako je prišla na svet, ne jim zaupati skrivnosti življenja. Pisatelj pravi v uvodu: »Povejmo ljudem resnico in obvarovali jih bomo pred lažjo in zablodami!« Zato naj čita knjigo »Spolno življenje« zoreča mladina in vsak odrasel človek. Knjiga obsega 24 zanimivih poglavij in stane s poštnino vred din 20.—. Namenjena je predvsem onim, ki si ne morejo kupiti dragih knjig o tem vprašanju. Nakažite denar na poštni čekovni račun št. 14.675 (Hranilnica »Moj dom«, Ljubljana), ali pošljite v znamkah na naslov: J. E., Knjižna centrala, Ljubljana, Dvořakova 8.



● **Tople grede.** Že v januarju moramo vse pripraviti za ureditev toplih gred. Za vse, ki si pridelujejo zelenjavo za svojo potrebo, je najbolj primerno, če seme zelenjave posejejo okrog sredine do konca februarja. O napravi toplih gred smo že večkrat govorili in si jo bo lahko vsak tudi po svoji preudarnosti napravil. Pri napravi toplih gred je važno dvoje: Pripraviti toploto in toploto obdržati. Toploto pripravimo s svežim konjskim, ovčjim ali gnojem od goveje živine; ohranimo pa jo s primernim okvirjem

in pokrivalom, ki ga zopet obložimo z gnojem, da notranja toplota ne uide. Poleg navedenega sta še važna dva nadaljnja pogoja za uspešen napredek sadik v topli gredi in sicer vlaga in svetloba. Dokler rastlinice klijajo, svetloba še ni tako važna. Kakor hitro pa požene kalček iz zemlje, pa moramo skrbeti, da bo dovolj svetlobe. V začetku, dokler je še hladno, moramo paziti, da mladih rastlinic ne prehladimo.

● **Cvetača.** Posejmo sorte za siljenje v toplo gredo februarja in jih presadimo na prosto čim bo mogoče. Priporočljive sorte so: Erfurtska nizka, Kopenhaška, Haagejeva in Snežna cvetača, ki je zelo primerna tudi za gojenje na prostem.

● **Rano zelje** posejmo v toplo gredo istočasno s cvetačo in ga presadimo koncem marca, oziroma začetkom aprila na prosto. Priporočljive sorte so: Erfurtsko rano, Ivanjsko, Schweinfurtsko in Bideniško rano zelje. Od rdečih sort priporočamo: Erfurtsko rano rdeče in Hako.

● **Koleraba** je v zgodnji pomladi najboljša, pozneje pa že po nekaj dneh oleseni. Posvetimo pozornost tej zelo okusni zelenjavi zlasti v zgodnji pomladi do konca polovice junija. Priporočljive sorte so: Dunajska bela in modra, Praška in Delikatesna modra.



Krompirjeva — pire juha

Pol kg krompirja skuhamo v slani vodi. Iz dveh žlic masti, drobno zrezane čebule in iz treh žlic moke pa posebej napravimo svetlo prežganje, ki ga zalijemo s krompirjevo vodo. Ocejen krompir zmečkamo in ga pridenemo razkuhanemu in zalitemu prežganju. Pridenemo drobno zrezanega peteršilja, malo popra in $\frac{1}{8}$ l kisle smetane. Predno denemo juho na mizo, damo v skledo ali krožnik še na kocke zrezan in opečen kruh. V to juho lahko denemo tudi malo kuhane in na kocke zrezane svinjine.

Zviti krompirjevi cmoki

Šest debelih kuhanih krompirjev pretlačimo na deski. Prideni 2 žlici kisle smetane, 1 jajce, nekoliko soli, malo surovega masla ali masti in $\frac{1}{4}$ l moke. Iz tega napravi testo in ga razvaljaj za mezinec na debelo. Na testo potresi drobtinice, ki si jih zarumenila na

masti in zvij v zavitek, ki ga razreži na 4 prste dolge kose. Te cmoke na koncih stisni, da ne izpadajo drobtinice. Kuhaj jih v zavreli slani vodi 20 do 30 minut, nato jih poberi v skledo, zabeli z mastjo in jih deni k solati ali omaki na mizo.

Krompirjeva omaka

Na kocke zrezan krompir kuhamo v slani vodi. V kozici pripravimo na dveh žlicah masti srednje temno prežganje. Ko je krompir kuhan, ga denemo z malo vode na prežganje. Pridenemo lupinice limone, lovorjev listič, ščepec popra, in malo česna; po okusu lahko tudi okisamo. Omaka mora biti precej gosta.

Zeljnat zavitek

Lepim in velikim zeljnatim listom odločimo rebro, jih popari in odcedi, nato jih na snažnem prtiču razloži tako, da segajo nekoliko drug preko drugega. V skledi vmešaj košček surovega masla ali masti z dvema rumenjaka, primešaj drobno zrezane prekajene svinjine (gnjat ali jezik) ali pa ostanke pečenke in sneg dveh beljakov. Tako pripravljeno zmes razmaži enakomerno na razprostrte liste. Nato previdno zavij liste, jih poveži z nitjo, zavij v prtič in kuhaj v slanem kropu. Kubano zreži na primerno velike kose, zabeli s surovim maslom ali mastjo ter deni na mizo kot samostojno jed s solato.

'Kuhajmo mile doma!

Zaenkrat se milo še dobi; je pa že slabše kakovosti. Ker imamo v gospodinjstvu od časa do časa razne odpadke, jih lahko koristno uporabimo za te svrhe. Zato priporočamo našim gospodinjam, da jih zbirajo za kuhanje mila, za katero prinašamo dva recepta.

1.

V večji lonec, ki ga morda rabimo za kuhanje perila, deni 10 l mrzle vode, najboljša je deževnica ali voda iz raztopljenega snega, 3 kg loja ali slabe svinjske masti (odpadke, ki za hrano sploh niso uporabni), $\frac{1}{2}$ kg lužnega kamna, večji paket Radiona in dve žlici terpentina. To zmes kuhaj in ko zavre, jo dve uri neprestano mešaj. Pazi, da ne skipi, zato ogonj ne sme biti prevelik. Ko postane precej gost, zlij v primerno posodo, ali še boljše v primerne modele, ki jih je treba poprej pogrniti z mokro krpo. Milo se sčasoma strdi. Potem se strese iz posode in zreže na primerne kose, ki jih denemo na topel ali zračen prostor, da se dobro osušijo.

Za kuhanje mila je potreben loj, lahko pa uporabimo tudi razne mastne odpadke od jedi, od kuhanja klobas, kože od slanice, neuporabne ali pokvarjene ocvirke in podobno. Takšne odpadke zbiramo v primerni posodi. Kadar jih imamo okrog 4 kg, pa zadostuje za kuhanje mila. V večji, po možnosti plitvi, lonec ali kozico, da laže mešamo, nalijemo 12 l deževnice in kuhamo, da zavre. Potem denemo v vrelo vodo 1 kg pralne sode in 4 kg pripravljene masti ali loja. Zmes se kuha 2 uri in jo je treba neprestano mešati. Kuhano milo se dvigne na površino, pod njem pa se zbere neuporabna zmes, oziroma lužina. Strjeno milo vzamemo iz lonca in ga prenesemo na hladno mesto, da se popolnoma strdi. Potem postopamo z njim, kakor je navedeno v prvem receptu.

N a k a ž i t e n a r o č n i n o v z n e s k u d i n 30.—!



PRAKTIČNI NASVETI

● **V jedi, ki je preslana, kuhajmo nekaj kosov svežega krompirja, ki jedi ne pokvari, vsrkava pa odvišno sol.**

● **Volnene obleke in perila ne smemo namakati. Milimo in peremo ga takoj v mlačni vodi. Tudi izpiramo samo v mlačni vodi. Zato pazimo, da ne bo vroča! Oprane ne obešajmo, ampak jo položimo na desko, da se posuši.**

● **Stara kokoš bo mehka, če jo pred kuhanjem zunaj in znotraj namažemo z namiznim ali olivnim oljem, ter jo tako pustimo 12—15 ur.**

Strahotn

DIKTATOR VENEZUELE

Toplo sonce Južne Amerike je v nekih posebnih barvah spuščalo svoje žarke na Karakas in zavijalo ogromna drevesa po parkih in vrtovih v mehko modrilo, ki je doma samo pod južnim soncem. Ozračje v Karakasu je drhtelo v tem mehkem modrilu, ko je po težkih borbah planila vojska generala Kastru v mesto. Prav za prav ni bila to več prava vojska, le drhal je drla po ulicah, objemala dekleta in žene, pila in veseljačila, saj je slavila zmago generala Kastru. Generalova vojska peonov (kmetov) iz Andov in Kordiljerov je bila presenečena nad lepotami Karakasa. Dolge in gladke ulice, krasne hiše in vrtovi, kočije in avtomobili in dragocena oblačila so se bleščala pred raztrganimi zmagovalci, ki so se borili za svobodo. Zaraščeni obrazov in v opankah so se vsuli po ulicah in oznanjali novo dobo Venezuele in kakor bi hoteli zavpiti vsemu Karakasu: Sprejmite nas! Sprejmi nas lepota prestolnice, nas raztrgane borce, saj vam prinašamo največje bogastvo — svobodo!

In Karakas je pod vplivom južnega sonca pel in se veselil. Akordi nemirne rumbe so

I. N.



drhteli iz zabavišč, kjer je vzbujala strast indijanska godba in vabila vojake in meščane, vabila je ljudstvo, da se razveseli zmage generala. Sonce je bilo toplo, ozračje je prav tako dražilo in mešana indijansko-španska kri je vzkipela v žilah kakor nešteto krat vzkipi in vzplamti. V ljudstvu je danes vzkipela kri na poseben način, ker se je bogati Karakas napolnil s peoni, ki so se presenečeno ustavljali pred najrazličnejšimi spomeniki, toplo južno sonce pa je še podžigalo njihova čustva.

Huan Vinsente Gomez, ki je dva in štiri deset let preživel na farmi v La Muerti, se je ves iz sebe ustavljal pred veliko umetniško sliko Simona Bolivarja — osvoboditelja Južne Amerike in velikega junaka. Z žarečimi očmi je strmel v sliko, ki je v naravni velj-

kosti predstavljala Bolivarja na konju, ustnice pa so mu momljale nekaj nerazumljivega. Odpel je svojo raztrgano vojaško suktno, se udaril po prsih in se izgubil med druhaljo, ki je vpila in pela kakor pojo samo sinovi pod nebom Južne Amerike.

Huana Vinsente Gomeza je med druhaljo naenkrat zmanjkalo. Kmet iz najbolj zavrženega kraja Venezuele se je potuhnil, premagal prvo presenečenje, ki ga je doletelo v Karakasu in stopil na delo. Izmuznil se je — od tovarišev, obril svojo črno brado in še tisto noč je stopil pred generala Kastru polkovnik Gomez in ga opozoril, da je treba vojsko spraviti v red in ker... Tukaj je obstal. Lokave oči so mu strmele naravnost v generalove, ki je v pijanosti nekaj brundal in potrepil Gomeza po plečih.

Spravite v red vojsko, polkovnik in... Ha, ha, ha! Pijte in ljubite, se je zarežal Kastro in se prepustil orgijam svojih številnih ljubic.

Gomez pa je šel na delo. Nagnal je peone — svoje tovariše, v taborišče izven mesta in nihče ni vedel, da je polkovnik Gomez v vojni padel in da je sedanji Gomez Huan Vinsente na pol pismen peon s farne v La Muerti.

Toda Huan Vinsente Gomez ni ostal samo polkovnik. Kmalu je bil tudi general in prvi za predsednikom svobodne republike Venezuele. Parlament ga je kmalu izvolil za podpredsednika in od takrat prav za prav začelja zgodovina strahotnega diktatorja Venezuele.

Naveličan svojih štiri in dvajsetih metres (ljubic), naužit vseh dobrin, ki jih zemlja premore, se je ves izčrpan in zlomljen odpravil Kastro, predsednik republike Venezuele na zdravljenje v Evropo. Spremljala ga je njegova prava in mučeniška žena, saj je bila v vsakdanjem življenju vsaka metresa v Kastrovih očeh več vredna kakor lastna žena. Metrese so preživljale z njim divne in strastne noči, kar žena ni hotela in ni mogla, zato je Kastro ni maral. Toda čas hiti. Orgije so dosegle svoj višek in predsednik republike je moral na pot. Odšel je iz Karakasa z ženo in s spremstvom; spremljal ga je do ladje tudi podpredsednik Huan Vinsente Gomez. Slednji je prav za prav najbolj skrbel za Kastru in njegovo zdravje ter ga večkrat opozarjal, da bo moral gledati malo bolj na svoje življenje. Končno se je Kastro odločil. Zamišljeno je stopil v kabinu ladje v La Gijaru, Senjora Kastro, njegova žena, pa je s skrbjo spremljala vsak njegov korak. V ročni torbici je skrbno sti-

skala tristotisoč bolivarjev in ček za en milijon, ki ga je prav za prav izposloval od parlamenta podpredsednik Gomez. Ta je tudi ves čas skrbel za predsednika, zato mu je popolnoma zaupal in se mu ob slovesu toplo zahvalil:

»Hvala vam, Gomez, za vse, kar ste storili! Branite našo Venezuelo!«

Stisnila sta si roke in ladja je odhitela s predsednikom v Evropo. Vsa zemlja od San Kristobala in Marakaiba do San Fernanda, ob vsej reki Orinoko, je tedaj padla pod oblast Huana Vinsenta Gomeza.

V Karakasu so tisto noč peli in plesali rumbo. Nihče od svobodoljubnih sinov ni sanjal o tem, kar se je pripravljalo, saj je oblast in uprava države teklala nemoteno naprej kakor pred odhodom predsednika. Gomez je čakal in tiho iskal svoje ljudi. Nič se mu ni mudilo. Počasi, si je mislil Gomez, in sedem in dvajseti dan po predsednikovem odhodu, je stopil v akcijo. Bilo je to dvajsetega decembra leta 1909., ko se je z grupo svojih ljudi nenadoma znašel v vojašnici Mamaj. Nenadoma je stopil pred polkovnika in upravljal svoje lokave oči, usta pa so mu zamolklo in trdo odmerjale besedo za besedo, ki so padale kakor zapoved na presenečenega polkovnika:

»Ali priznate generala Huana Vinsenta Gomeza za predsednika Venezuele?«

»Priznavam, general...«

Tisto noč se je zgodilo, da je predsedniška oblast prešla tudi dejansko na Huana Vinsenta Gomeza.

Drugi dan se je vzbudil Karakas kakor iz dolgega sna. Po vsem mestu je vrelo, bobneli so topovi in poyosd se je slišalo:

»Gomez! Huan Vinsente Gomez, je prevzel predsedniško oblast.«

Kri je vzvalovala in mnogi so se oddabnili. Mnogi venezuelski domoljubi so bili prepričani, da se bo začelo sedaj resnično pravo življenje, in svoboda bo vodnica vse obširne Venezuele, ki je štirikrat večja od Jugoslavije. Nekateri so si privoščili pikre besede na račun Gomezove nepismenosti in njegovega prostaštva, večina pa je iskreno stopila na njegovo stran, toda bila je prevarana...

(Dalje prihodnjič)



*Tinka — tonka pod goro:
Tisto dekle moje bo,
ki si »Gruda« naroči
in kovače plača tri.*



SLOVENSKA KMETSKA MLADINA NA DELU

Ljubljana

Izvršilni odbor Zveze kmetijskih fantov in deklet je imel v soboto 11. jan. t. l. svojo redno sejo. Odbor se je ob tej priliki konstituiral in so se izvolili načelniki odsekov. Za načelnika Organizacijskega odseka je bil izvoljen tov. dr. France Hočevar, za načelnika Kulturno-prosvetnega odseka tov. Jože Danev, za načelnika Propagandnega odseka tov. Ivan Nemeč, za načelnico Zenskega odseka tov. Mira Tomšič, za načelnika Rediteljskega odseka tov. Ivan Kronovšek in za načelnika Zadružno-gospodarskega odseka tov. Vinko Kristan. Za ostale odseke se bodo izvolili načelniki na prihodnji seji, funkcije pa bodo do tedaj opravljali dosedanji načelniki.

Izvršilni odbor je sprejel dodatni delovni načrt za zimsko sezono in rešil razna tekoča vprašanja.

Drugi dan se je vršila seja glavnega odbora, ki je potrdil sklepe izvršilnega odbora in sprejel načrt o reorganizaciji celotnega kulturnega udejstvovanja Zveze kmetijskih fantov in deklet.

Sprejet je bil tudi sklep o ustanovitvi znanstvene knjižnice Zveze kmetijskih fantov in deklet, izvršila se je teritorialna razdelitev organizacije in sprejel sklep o načinu izvedbe tečajev za funkcionarje naših društev. Živahna je bila tudi razprava o našem gospodarskem delu in poglobitvi idejne strani programa Zveze kmetijskih fantov in deklet.

Dol. Bistrica

Naše dólensko Prekmurje nikakor ne spi. Tudi po naših vaseh se naši pripravljali odbori gibljejo in delajo v smislu idej Zveze kmetijskih fantov in deklet. V Dol. Bistrici smo delali pod imenom gasilske čete. Dne 26. maja l. l. smo uprizorili s pomočjo sred. bistriških fantov in deklet »Scapinove zvižake«, kjer je ogromen obisk vaščanov in okoliškega ljudstva pričal, da nismo osamljeni v svojem delu. Bil je to velik dogodek v naši vasi. Igramo vsako leto zunaj, ker nimamo odra.

Tudi knjižnico imamo — pomislite knjižnico! Okrog trideset leposlovnih knjig imamo. Seveda število stalno raste. Naših knjig se nikoli ne prime na polici prah, kajti vedno krožijo od hiše do hiše in iz rok v roke. Me, dekleta, smo se pa trudile, da bi imele tudi gospodinjski tečaj. Zaradi prezaposlenosti tov. Potočnikove, pa je tečaj odpadel, kar nam je silno težko. Saj smo prepuščeni sami sebi in če nam nudi kdo žarek izobrazbe, smo tega neizmerno veseli.

Kljub denarnim in kljub stoterim drugim težavam gremo naprej. V tem letu imamo edino vročo željo: da nam bi bilo društvo dovoljeno!

Aga Kustec.

Ljubljana

Okrožje kmetijskih fantov in deklet Ljubljana ima svoj redni občni zbor v nedeljo, dne 2. februarja t. l. ob ½ 9. uri dopoldne. Tovariška Društva kmetijskih fantov in deklet bomo o tem še pismeno obvestili. Pozivamo vsa tov. društva, da zanesljivo pošljejo delegate, ker bomo razpravljali o važnih vprašanjih kmetjsko-mladinskega gibanja in o našem prosvetnem delu.

Gotna vas

Malokdaj se oglasimo iz naše vasi, a kljub temu ne spimo zimskega spanja, ampak delamo, kolikor je v naši moči. Preteklo leto se nismo mogli pokazati pred našo javnostjo, da bi videla naše mlade moči. Pripominjamo, da smo že tri leta prikrajšani, ker nismo mogli prirediti večje prireditve. Bolj smo bil naklonjeni drugim tovariškim društvom v Okrožju. Teško se že premagujemo, ker se je v nas nabralo toliko moči. Bo pa prišel čas, ko bodo naši fantje in dekleta zopet lahko nabrusili kose in srpe in zamahnili med travo in žito, da bo naš duh preplaval vse tiste, ki danes še omahujejo. Tega se zavedamo, zato ne odnehamo in bomo še krepkeje zgrabili. Naj nas vidi, da je tu mlada kmetjska kri, ki noče nobenemu več tlačiniti, ampak hoče biti to, kar ji pripada po naravi. Zato, tovariši in tovarišiče, širom Slovenije, na plan, za boljše

bodočnost naše vasi v bran! To vam kličejo mladi borci za našo idejo iz Dolenjske, ki že tudi deseto leto orjejo celino s polnim uspehom!

Stanko Koblar

Logatec

Po sklepah zadnje seje Okrožja kmetskih fantov in deklet Logatec, se bo v kratkem priredil enodnevni prosvetno-organizatorični tečaj, ki se bo najbrže vršil dne 9. februarja t. l. Na tečaju bosta poleg drugih predavateljev predavala predsednik Zveze tov. Ivan Kronovšek in tajnik tov. Ivan Nemeč.

Duplje

Dne 7. januarja t. l. nas je nenadoma in za vedno zapustila podpredsednica našega Društva kmetskih fantov in deklet, tovarišica Lojzka Strakarjeva, v najlepši mladosti, stara šele 18 let. Kljub svoji odpornosti ni prenesla težke operacije. Radi svoje agilnosti, zavednosti in delavnosti nam je bila v ponos. Vedno je prevzela vsako delo brez ugovora. Posebno jo bo pogrešal Dramatski odsek našega društva. Četudi je iskala zaslužek v tovarni, se je vendar globoko zavedala, da spada v našo vaško skupnost, in da se moramo vsi, ki imamo iste težnje, brez razlike poklica boriti za boljšo bodočnost.

Kako je bila splošno priljubljena, so najlepše pričali številni šopki in venci, ki jih je bila polna soba in med njimi tudi venec našega društva iz samih belih nageljnov. Na žalost ni več občutila dišečega vonja cvetic, ki jih je v življenju tako rada imela. Tiho in nemo je ležala med njimi. In nič več se ni zavedala, da je obkrožena od tovarišev in tovarišic, s katerimi je bila tako nerazdružljivo vezana pri prosvetno-kulturnem delu za napredek naše vasi.

Pogreb je bil v četrtek, dne 9. januarja t. l., katerega se je udeležila velika množica ljudstva, članstvo našega društva pa v polnem številu. Pri odprtem grobu se je od drage pokojnice poslovil predsednik Društva kmetskih fantov in deklet tov. Ciril Štular, ki jo je postavil za vzor vsem tovarišicam, saj je bila pokojna tov. Lojzka vzor značajnega in mirnega, a vendar tako vztrajnega in delavnega dekleta. Obljubil je, da bodo njene lepe lastnosti vsi posnemali in jo za vedno ohranili v trajnem in častnem spominu!

Z željo, da bi mirno počivala v domači, zeleni grudi, smo se težko ločili od njenega



zadnjega bivališča. Počivaj v miru naša draga tovarišica, Lojzka, vsem domačim in sorodnikom pa izrekamo naše iskreno sožalje.

Valentin Teran



Poroke iz naših vrst

Sv. Jurj ob Taboru

Pri nas je se dne 23. decembra 1940. poročil zvesti sotrudnik »Grude« in prosvetni delavec tov. Drago Košmrlj, učitelj v Svetlem potoku pri Kočevju s tov. Angelco Ocirkovo, učiteljico pri Sv. Jurju ob Taboru. Novoporočencema želimo kar največ zadovoljstva v zakonu in mnogo uspeha pri delu za povzdigo naše vasi!

Gotna vas

V mesecu decembru l. l. se je poročila naša agilna tov. Justa Kavšek iz Gotne vasi, z g. Karlom Pirkovičem iz St. Jerneja. Ker je bila tov. Justa že od ustanovitve Društva kmetskih fantov in deklet vedno med prvimi delavkami, smo prepričani, da bo tudi v bodoče delala za našo stvar! Novoporočencema želimo v novem življenju veliko sreče!



Amerikanec Tom Smith je prispel v Batavijo, glavno mesto holandskega kolonjskega otoka Jave. Bilo je dolgo in naporno potovanje, kajti Tom se je vkrcal že v Honoluluju, prestolnici divnih in pravljicnih Havajskih otokov. Zanj je bila vožnja po morju dvakrat naporna. Vozil se je namreč kot slepi potnik, kar se pravi, da ni imel voznega listka. Zato je moral biti na ladji skrajno previden in se skrbno izogibati ladijskemu nadzornemu osebju. Če bi ti do gnali, na kakšen način potuje po Tihem oceanu, bi Tomu slaba predla.

Ko je ladja v Bataviji pristala, se je Tom spretno pretolkel v pristanišče. Prišel je pozvižgavati in se sprehajati. Pristanišče je bi-

nič bolj neobičajnega ni na svetu ko predstavljati si lačnega Amerikanca, prispevšega v Batavijo.

Tom se dela nikdar ni branil. Želel je biti zaposlen, a nikdar za dolgo. Dve, če ne tri ure je zaman iskal prilike za priložnostni zaslužek, a so bili vsi kratkoročni posli že oddani. Naposled je kar iznenada prišel do dela. Stal je v pristanišču in nenadno je začutil, da ga je od zadaj nekdo potprepljal po ramenu

»Pazite za kratek čas na našo jadrnico! Kmalu se vrnemo.« mu je dejal nek človek, ki je imel košate brke, na glavi pa belo kapo. Za njim sta stala dva mornarja. »Čez pol ure pridemo nazaj, dotlej pa se vsedite v naš čoln. Dal vam bom bogato napitnino!«

»Mirne duše lahko odidete. Odlično se razumem v takih zadevah.«

No, takole se pa res izplača živeti! Vlegel se je na dno čolna in kmalu začutil, ko kak bančni direktor, nepremagljivo željo po cigareti. Leni se je začel ozirati. Po vsej jadrnici so se videli sledovi dolgega in naporenega potovanja. Ladja je bila močno grajena, da bi si Tom z njo upal prebroditi prav do San Franciscu. V zadnjem delu je zapazil veliko omaro. Dvignil se je in jo že zaradi običaja odprl. Mogoče se bo v njej našlo kaj takega, česar lastnik ne bi ravno preveč pogrešal. Notri so bile samo obleke in jedilni pribor. Prav na dnu omare je opazil Tom belkast prah. Pomel ga je med prsti, ga ovohal in slednjč položil na jezikovo konico Hm... Jadrnica je brez dvoma pripadala tihotapecem kokaina... Tom se je razjezil. Tihotapstvo z mamili mu je bilo skrajno odvratno. Po srcu je bil dober človek in v San Franciscu je imel večkrat priliko videti človeške razvaline, žrtve uživanja tega mamila. Dejstvo, da so tihotapci ravno njega izbrali za čuvarja, ga je zelo razburilo, kajti vsak čas bi se lahko pojavili cariniki in policijski organi.

Z obale ga je nekdo poklical:

»Koliko hočete za prevoz v Sabang?«

»V Sabang? Za noben denar!«

»Čemu?«

»Tam biva ena izmed mojih tet, s katero sva pa sprta.«



lo živo ko mravljišče. Mešanica potnikov, uniform in pristaniških delavcev. Tom je začutil, da je strašno lačen. Bil je postaven dečko, prijetnega otroškega nasmeha, s katerim se je doslej skozi življenje kolikor toliko lahko prebijal.

»Prijatelj, poslušajte! Dal vam bom sijajno nagrado, pripravljen pa sem vam plačati še znatno odškodnino, če res sami niste namenjeni v Sabang, a me kljub temu tja prepeljete.«

»Vedite, da vas v Sabang ne morem odpeljati. Popoldne moram biti na važni seji industrijske zbornice. Če že hočete, vam jadrnico poceni prodam. Naveličan sem je že, čeprav je izvrstna ladja. Jadra so odlično ohranjena, v omari pa so obleke, površniki in jedilni pribor. Vse skupaj vam dam za petdeset forintov. Za ta denar si ne morete kupiti niti bornega ribiškega čolniča.«

Mož z nabrežja je na kupčijo takoj pristal. —

Tom je šel v neko mornarsko krčmo, se najedel in nekoliko napil, potem pa zavil po cesti, ki pelje v mesto. Tisti forinti, ki so mu žvenketali po žepih, so zanj pomenili celo bogastvo.

Mesto je bilo fino in gosposko. Prava prestolnica. Batavijsko pristanišče je močvirnato in polno komarjev, zato stanujejo meščani in posebno bogataši na nasprotnem koncu mesta. Tja se je napotil Tom, domišljajoč si, da s svojimi petdesetimi forinti spada prav tja. In s tem zanosom je stopil v najbližjo boljše kavarno, namenjen popiti črno kavo. Počutil se je izredno dobro. Razpoloženje pa mu je na mah prešlo, ko je vstopil s svojima tovarišema lastnik prodane jadrnice. Pri mizah je sedelo nekaj gostov, ki so vstopivšega človeka s košatimi brki spoštljivo pozdravili. Ta je urnih korakov stopil pred Toma:

»Vi, poslušajte!«

»Govorite z menoj?« je vprašal Tom.

»To prav dobro veste, ničvrednež!« Po sestnik košatih brk je z vso pojavo kazal, da je nevarno močan, pa tudi iz pogledov njegovih tovarišev ni Tom slutil ničesar dobrega.

»Če imate z mano razčistiti kake neporavnane račune, pokličite redarja!« je zinil Tom in pričel iz polnih prsi klicati: »Policija! Policija!«

Gostje so se razpršili ko jata ptic. Možakar pred Tomom se je od jeze tresel ko bik, a se je prav gotovo domislil, da je Tom v času od prvega srečanja kdo ve kako zvedel za njegove nečedne posle. S popolnoma spremenjenim glasom je tiho dejal:

»Ne kričite, pošast konjska! Nikdo se vas tukaj ne bo dotaknil.«

»Kako naj si razlagam besede, da se me tu ne bo nihče dotaknil?! Obljubili ste mi napitnino tridesetih forintov! Dajte mi moj denar! Policija!... Policija!«

Dobil je zahtevane forinte, odšel na ulico in si v srcu dejal:

»Tom, v tem mestu se da lepo zaslužiti in še lepše živeti...«

Ni še dobro končal svojih misli, že ga je prevzel čuden nemir. Vzrok temu so bili nekateri izmed kavarniških gostov, ki so mu začeli na sumljiv način slediti. Ničesar dobrega se ni obetal... Ti tiči čakajo samo, da se zmračí. potem pa namerjajo poiskati primerno zasedo in... Tom se je zavedal, da so mu za petami ljudje tistega kova, ki s svojimi žrtvami hitro in hladnokrvno končajo. Pričelo se je mračiti... Tom se je znašel v zelo neprijetnem položaju. Mrak se je zgoščeval, okrog njega pa so se v primerni razdalji začele motati sumljive sence. Dospel je do okraja vil, ki so bile obsajene s krasnimi palmami. Ob vilah je napravil kakih dve sto korakov, potem pa je ob vratih ene izmed njih pritisnil na zvonec in rekel prišlemu služabniku, da je prinesel za gospodarja pismo, na katerega mora dobiti nujen odgovor. Dal je vratarju kos papirja, ki pa ga ta niti pogledal ni, ampak je pohitel, da ga čim preje izroči svojemu gospodu. Tom je na to komaj čakal. Smuknil je skozi vrata med gosto drevje vile, pohitel dalje in se ustavil pred žično ograjo, ki je delila vrt od vrta sosedne vile. Postal je in se oddahnil, potem pa je preskočil ograjo. Ozrl se je po okolici in ravno hotel nadaljevati pot, ko je iznenada prav na njega priletela neka ženska!...



Tom je bil eden tistih ljudi, ki bi pod večer tako razburljivega dne vse kaj drugega pričakoval, ko pa da mu prileti na glavo ženska. Hvala Bogu, da je prifrčala le iz visokega pritličja. Tomu se je vendar vrat le nekoliko zvil. Oba sta se iznenada dvignila iz trave in osupnila. Potem se je Tom globoko priklonil: (Dalje)



Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil prof. Janko Liška — Ilustriral F. Bilkovský
(Nadaljevanje)

To je bilo kakor nema vojna napoved, kakor da bi se drug v drugega trdovratno zagrizli. Po izkušnjah je zadnje čase že naprej vedel, da bodo prišli spet, preden mine mesec, s spiskom novih zahtev, ali pa bodo navajali znova stare. Da se meri vsem kolonijam enako, pa ravno to bi se ne smelo: kolonija ni kolonija. Da prosijo, da bi jim znižali ceno za zemljišča, da bi jim podpisali posojila za gradnjo na polovico, da bi jim za nekoliko let odložili obroke. Rajši zanemarijo delo na polju, kakor da bi nehali pisariti in pošiljati spomenice, ki so jih vzljubili kot svoje orožje. Osvojili so si taktiko, da je treba siliti rajši z več kakor z manj zahtevami, ena bo mogoče le vzkalila, pa čeprav ostale padejo na skalo. Zaradi varnosti naj se nikomur ne plačuje, naj se ne neha, dokler ne dobijo vse to tu vsaj na pol zastonj. Da, daleč so padli. Navadili so se o sebi brez sramu in uporno praviti, da bodo namesto vzornih gospodarjev vzorni berači. Ščasoma bodo o tem tudi prepričani.

Zdaj jih je začela polagoma spet daviti zima. Ta čas so se grizli vselej več kakor kdajkoli sicer, kajti nikamor niso mogli. Vreme se jim je zdelo sivo kakor petrolej. V mesečnih nočeh je svetila megla, ki pa je bila tako gosta, da so se kazali iz nje le najbližji predmeti. Megla se je v kapljicah stekala z vej mladih dreves, kakor se je stekalo leto za letom z večnosti puszte; v tišino se je čulo padanje kapljic.

Blato je onemogočilo učiteljem shajanje. Če tudi carinik ni prišel, je bila uč-

teljica mračne popoldneve sama. Posedala je na pragu ali pa na stolčku pod napuščem in vztrajno strmela tja nekam v rosenje. Od tam se je kdaj pa kdaj pojavil carinik Vaněk, potegoval iz blata visoke škornje, pod napuščem pa stresel prej roso s plašča, preden ga je razpel. Puško je naslonil na dveri. »Ej, takega deževja smo vajeni,« se je skoraj pohvalil, »pa tudi tolikšnega, da ne ostane niti nit suha na tebi...« — »Želite čaja?« Kaj je hotela, kakor se mu čimbolj približati, saj je bil tu edin, ki se je družil z njo zastran nje — če se je porazgovarjala s Snopkovo ali z njenim možem, se na njih ni dalo prezreti, da je ne potrebujeta medse kot tretjo. »Dajte mi mir z vodo!« je pokazal carinik vse svoje zobe.

Včasih je postajal nekoliko vstran gospodarjev oče, dež mu ni bil po volji. Blato jih je letos pripravilo k načrtu, da ne bodo pokopavali mrličev več na boutradskem pokopališču in tudi ne na svobodskem, ker je navadno največ pogrebov ravno v najslabšem vremenu. Odmerili so od občinskega prostora za vasjo v smeri proti Boutradi, to bo pokopališče. Zdaj so stale tam planjave vode; no, suho po smrti tam ne bodo imeli.

Starega Snopka je polila zona po hrtu, ko si je predstavljal, da bo tam, na tem pokopališču moral kdaj ležati z brado navzgor. Za mladega človeka je drugače — itak ni prav, da bi moral pod rušo — in je že končno vseeno, kje. Ali star človek potrebuje topel grob.

In ob teh mislih so mu bolj ko kdaj koli prej silili v spominjanje rodni kraj, tako močno in tako živo, ko da bi ga kdo skoraj vodil za roko. Za to čustvo si ni mogel izmisliti drugo besedo, to se ni dalo imencvati drugače kakor tožba. Tožba za starim krajem... in tudi za starimi časi, ki niso poznali spomenic in resolucij. In po rodni grudi in po starih časih ni tožil edinole on...

K mnogim se je zares plazila beda. V kočah je bila tam v rodnem kraju tudi beda — od pamtiveka, toda tu je trkal glad tudi na hiše z mnogo katastrskih orolov — čudna nova vas brez kočarjev in gostačev. Vořech s kupom otrok... Vořech, tako so pravili, je priberačil z vlogo do ministrstva, da ga je sram pisati, da pa nima kaj dati deci pod zobe. Pa ne da bi pretiraval. Taki časi.

Na vse to je končno začel padati sneg in mraz. Nato je svetilo sonce. Bilo je videti studence, na snegu sence samotnih čig. Na loki z jelšami tja proti Haranglābu se je dalo drsati. Nekoč sta se mudila tam Pavla in carinik prav do noči.

»Nekoč sem moral tamle dalje obstreliti žensko, ker se ni hotela ustaviti,« je pripovedoval učiteljici. »Bilo je ravno tako okrog božiča in takole proti večeru ko danes.«

»Je tihotapila čez mejo?« Prikimal je. Nato sta obrnila pogovor drugam in se šele čez čas spet približala k prejšnjemu:

»Morate nositi puško vedno nabito?«

»Da,« je rekel. »Tudi revolver.«

15.

Vso zimo sta prebila prosti čas skupaj. Menda sta hodila tudi plesati, nekje sta se pač mudila. Včasih je zaškripal ključ v ključavnici šele po polnoči. Nanka je prižgala vžigalico in pogledala na uro, da bi vedela, koliko je. Prav za prav ni učiteljica v pohajanju nič zaostajala za Kamenikom (kje le uči!), le da je on pil in se vedel po svoje, ona pa je bila nasprotno nezgovorna ko mlado zverče v kletki. Mogoče pa nista bila nikjer in sta se po ure dolgo vztrajno sprehajala po snegu. Za carinika bi človek kar verjel, v svoji službi je moral biti navajen vzdržati mno-



go na nogah. Nihče ju ni zasledoval, táko borno ljubezen.

Ko so se na pomlad ceste malo posušile, se je učiteljska družba spet začela shajati, češka učitelja iz Boutradi in iz Šoma in rusinski od tu iz Stare Boutradi. Mislili so tudi začeti z jazzovo kapelo. Pavla mednje ni več hitela, kakor v odmeno, da so jo pustili takó samo že pred zimo in pozimi. Toda kaj moreš proti blatu.

Vendar je včasih, če ni prišel ponjo carinik, šla s troperesno družbo tovarišev. Kaj kmalu so dospeli celo do gornjeser-njanskega kanala, zlasti če so se spustili v debate. Na večnost so se pričkali o razmerju med Čehi in Rusini in naočaljeni Rubec je zmagoval v besedah sam vse tri prav za prav dva, ker se Pavla itak ni kdo ve kaj vnemala.

Vselej se je smejal, čeprav je mislil kdaj resno. »Koga neki boste učili čez nekaj let?« jih je izzival, »a rusinskih otrok bo ko maka, čeprav jih zdaj pa zdaj malo preseje bolezen. V drugem rodu vas snemo. Naše rusinske žene so si prinesle s seboj zibelke, a vaše niso prav za prav za nič.« Opazil je Livorovo. Zadnji čas je videti slaba, toda zdajle nenadoma še slabša kot pred trenutkom. »Vam ni dobro?«

Toda šomski Pluhař je neutrudljiv debater, podaš mu prst in že te drži za roko. Na Pavlino bledico se ozre le kakor na ovirico za debato in že se spravlja nad Rubca. Res je, da se množijo Rusini ko zajci ne glede na revščino. Čemu ne, bo pač nas manj! Temu smo že odrasli, v tem

smo že malo dalj. Ne prenatrpavamo svojih vasi, le toliko, kolikor prenesejo. Manj otrok, pa vendar dovolj. Ti otroci imajo okrog sebe več prostora. Počakajte, da pride končno že leto, da prideta dve bolj-ši leti, kako se bo to poznalo na naših ženah, kako bodo postajale nosne. »Nekoliko let počakajte,« ga je ta sončni dan razvnelo pomladno prerokovanje, »polno otrok bo, živadi in otrok; vidim: množico teličkov, čunkic, sploh mladeži.«

Boutradski Stehlík kroti njegovo domišljijo. »Če sploh kdaj pride leto, pride ta dve leti bolj-ši.« Vidi potrdilo v Stari Boutradi — Rubec in Livorova sta tam še premalo časa, nista še proniknila v vse to dovolj dobro: kako vas razpada na tabore in se med sabo grize, kako drug drugega izpodkopavajo, namesto da bi se podpirali, kako otopeli, brez vodja, ne verujejo več niti vase in ne v kakršno si že rešitev. Kakor da bi ne moglo biti več drugače.

»Kljub vsemu,« se je navduševal dalje Pluhař, »pa je vendar čedalje boljše, kakor je bilo, treba je primerjati tudi z druge strani. Pred agrarno reformo omejeno življenje na marofe in ledina, ravnina v magnatskih rokah, le redko poseljena. Zemlja, ki ni vršila vse svoje rodne funkcije,« je pesnil. »Glede rastištva primerjajte! Prej brezkončna, negojena, polna ovir, žalostna puzta, brez sadnega drevja — ali tudi perjad; same divje vrste, roparski škrjančarji in štoklje po močvirjih... Pa zdaj pogledajte, koliko raznovrstnega življenja naenkrat, sicer še neposrečenega... toda vino tudi, preden se očisti, vre.«

Pavla mu je sledila z nemim pogledom, kakor pes sledi gibom človeka, ki je. Tudi Rubu je, ko je Pluhařevo govorjenje trenutek pretehtaval, soglasil, da je na tem nekaj. Vsaj pri Rusinih se da ločiti, kdo ima za napredek oči, da začenjajo napredek, ki drugod nima primere.

»To pri vas — je običajen dober tek,« ga je zavrnil Stehlík; in že so bili spet pri Rusinih in Čehih, pri svoji večni temi, h kateri so morali, pa naj so že uhajali v pogovoru kamorkoli, »narod, ki se prebujaja, ima vselej več sile kakor narod, ki je že prebujen.«

Za binkoštno praznike se jim je pridružil Jan Snopek, že skoraj učitelj. Prišel je nepričakovano, češ da si je privoščil izlet, drugega vzroka ni povedal. Da bi bil tako zelo željan Stare Boutradi, radoveden, kako se godi letos očetu in bratu, kako tu sploh življenje teče in podobno, ni bilo ravno videti. Toda Nanka je začutila pravo prejš, preden ga je pogledala v oči; prišel je zaradi Polane. Ni vzdržal več, tako zelo jo je želel videti. »Počitnice, takrat že ni nič več,« mu je pisala nedavno. »Maja je krasno.«

Spodobilo se je, da se je porazgovoril malo tudi s Pavlo, ko sta se srečala v domači hiši. Bila je na oko prijetna, a malo utrujeno dekle. Toda ravno te dni ni prišla iz nje skoraj besedica ne. Na binkoštno nedeljo zvečer je prišel carinik kakor navadno, tudi on ni bil več kot običajno glasen. Komaj ga je zagledala skozi okno, ko da bi jo naenkrat nekaj začelo tlačiti: kričala je in stiskala k sebi kolena; naj mu povedo, da je ni doma. Ne, le naj mu reko da ga *ne mara* videti. Nato se ji je ulil jok. Naenkrat je zdirljala za njim, kakršna je bila, z razpuščenimi lasmi. Zgignila je. Jan je zmignil z rameni in gledal pred vrata na cesto.

Drugi dan je pohajal s Polano nekam proti Hetínu, sicer pa jima je bilo eno, kam jih pot vodi. Ugajalo jima je, da sta se držala na doseg, ko da bi hotela z razkriljenima rokama ujeti zase čim več prostora. Za jarki, ki so bili še polni vode, so cvele rumene povodne perunike, orhideje podkarpatskih močvar. Sklonil se je in utrgal cvet, nato je našel na notranji strani ovratnika buciko. Ustavila se je, da bi ji mogel peruniko pripeti. In on si je izmislil, da mora cvet na bradavico; komaj zaznavno mu je odstranila roko.

»Nekoliko više mora priti,« je rekla, »tam bi kmalu uvela.«

»Tam žge, kaj?«

»Mrzlo ni tam, to ne.«

Ali on se kljub temu ni prepričal, prišla sta se za roke in tekla kos poti dalje.

»Do vinogradov bi mogla.«

»Onstran vinogradov!« je vzkliknila navdušena.

Med bukvami v smeri proti Hetínu je nekdo streljal, toda naenkrat, hip po zad-

njem strelu, je bilo od tam slišati nena-
vaden, pretrgan krik. Obstala sta. Nato sta
stekla tja, nekaj ju je gnalo. Carinik se je
pokazal na robu gozda in padel v travo,
v obraz je bil ko porcelan. Ne, nič mu ni
bilo, kot sta ugotovila, le noge so mu od-
povedale službo. Kazal je med drevesa in
se naenkrat dvignil, ko da bi ga pognal
kvišku plamenček upanja.

Takój sta vedela, da bosta našla tam
Pavlo; strah je oviral in poganjal istočas-
no njune korake. Ležala je zadeta v desno
čence in ko sta jo skušala dvigniti, ji je
omahnila glava, so ji omahnile roke nazaj
k zemlji. Našla nista na njej niti najmanj-
ših znakov življenja. Poleg nje je v travi
ležal revolver.

Carinik se je vzravnal in si otrl mokro
čelo.

»Ta revolver je vaš, kajne?« je sprego-
voril Jan.

Carinikove oči so žarele. »Vsi bodo mi-
slili, da sem ji storil to jaz. Vi tudi.«

»A ne?«

Rekel je, da je hotela, da bi jo naučil
streljati, in tako se je zgodilo. Naenkrat
je zagledal, da je položila orožje h glavi
in pred očmi se mu je stemnilo.

»Hočete ostati tu? Pojdem v Harang-
láb k orožnikom.« ju je poprosil.

Tako sta ostala tam. Polana se je stisni-
la k Janu kakor klošč. »Mu verjameš?«



»Ne, ne bi hotela biti mrtva, nikakor ne.«

Zmignil je z rameni. »To mora pokazati
raztelesenje.«

»Kaj meniš, da jo bodo raztelesili?«

»Seveda, seveda jo bodo,« in odgnal je
muho z mrtvega obraza. »Mislim, da ni
lagal. Zdelo se mi je, da je govoril res-
nico. Po njegovih očeh sodim.«

»Ne, ne bi hotela biti mrtva, nikakor
ne,« je vzdihnila z glasom, ki je ves drhtel.
Jan je o sebi molčal.

Obema je začelo polagoma zmanjkovati
besed. Od mrtve ko da bi vel hlad. Da bi
že ne bila tu z njo več sama, da bi se nju-
na ljubezen ne navzela smrti!

16.

Na pokopališču so pokopali prvo Pavlo
Livorovo. Šele nametana gomila glin v
oglu pašnika se je ločila od okolice kot
kup v oviro na prepovedani cesti. V ne-
čem sta si bila podobna kolonija in ta
zarodek pokopališča, ki ga bodo mogoče
kdaj oplotili, če ne bodo prej potrebovali
denar za kaj drugega, n. pr. za brizgalni-
co in podobno. Preko groba vsaj lahko
piha veter, prav kakor preko polj in paš-
nikov! Ob pogrebu je pogledal stari Šno-
pek v jamo. Ne, tam ni stala voda. V tem
času je zemlja vodo že požrla, od odstan-
kov vlage pa so živele zlatice in povodne
perunike.

Zdaj se je že moglo govoriti, zakaj si
je storila. Nesrečno dekle! Ah, po vsem
sodeč, bila je nenavadnega značaja...
Kam bi prišli, če bi si vzela življenje vsa-
ka, ki se ji to zgodi. Pokazalo se je, da
je imela samo očeta; to je morda bilo tu-
di vzrok vsega. Stal je nad grobom nepri-
stopen in plah, čisto sam in s strmečim
pogledom na rakev, kot ujeta ujeda...
bodisi da je bil tako strog in se ga je bala,
ali pa ga je imela tako neskončno rada,
da ni hotela preživeti sramoto, ki bi mu
jo povzročila — kdo ve? Toda saj bi se
bila v najslabšem primeru s carinikom
lahko poročila! Ali pa se ravno zaradi
očeta ni hotela? Kdo ve, kako je bilo!

Carinik Vanček je prosil vstran in pre-
mestili so ga, na šolo pa je prišel za učitelja
za preostale tedne do počitnic domiš-
ljav napihnjene — sreča, da ne bo ostal
dolgo. Šola je bila v Malinovem poslopju

in v odmoru so tekali dečki na vrt, ker jih je šlo na Malinovo stranišče malo istočasno. Treba je torej postaviti večji pisoar, je razglasil učitelj, pisoar, je rekel. Pa so mu morali razložiti, da je brez večjega pisoara doslej tudi šlo in da to vrtu vrh tega koristi.

Jan Snopek je imel že v rokah, da bo po počitnicah nastavljen tu; preselil se je z vsemi svojimi stvarmi takoj v začetku počitnic, brž prve dni po maturi. Morda bi ga Stara Boutrad ne privlačila toliko, če bi bila ko druge kolonije že urejena. Toda hotel je biti blizu nje ravno zato, ker je bila najbolj zapuščena, kakor Bogu za hrbtom.

O žetvi je pri delu dohajal brata, Nanko in očeta, s somrakom pa se jim je izmuznil ko jegulja. Julijski večeri so bili polni toplega, rahlega koruznega vetriča od južnih mej ruszte. Čeprav so v ravnini nastajale naselbine, so se razprostirale pred njimi še široke daljave brez ljudi: ravna, travnata ledina, koder je zdaj ležala noč.

Tam sta se ljubila s Polano. V smeri od vasi se je nosil spev, menda od Haranglába. Ali pa je preletela nad njima sova, ali pa je rahlo zvenelo v stebrih električnega voda, napeljanega preko ravnine — vse pa je bilo v sozvok nočni tišini.

Tekala sta v noč in spet sedala na tla. Včasih ga je v tem vsem prevzela taka vesela sila, da je prijel Polano pod pazduho in jo vrtel... nikjer na svetu ni bilo tako krasno.

»Če želiš, vržem to s sebe,« se je hipoma odločila, a ne kar tako, temveč od prekipevajoče sreče. »Saj ne boš nič videl, tema je.« In zmetala je s sebe oblačila in jih vrgla vstran, to sem, drugo tja, veliko pa itak ni imela na sebi. »Zdaj me ne ujameš!« In stekla je s svojim krasnim telesom proti vetru. »Kako si le to misliš, da bi te ne ujel!« in noč je hladila in napejala njeno mlado kožo.

Doma jim to ni bilo všeč, zlasti ne Tonku — ali se Janu zdi, da je tega že malo preveč, tega ponočevanja? In Polana ni bila ravno na najboljšem glasu od prej, čeprav še tako mlada.

»Že mogoče,« je dražil njegovo naraščajočo dreganje. »Si pač starejši brat.«

Tonek je požrl, ne da bi trenil. »Potem, si pač ona misli, bom dobila službo v mestu in tam bo dovolj druge priložnosti; tako se ti utegne zgoditi, da ti obrne hrbet, tebi, hosszúgorondskemu učitelju. Da te potem ne bo potrlo kakor...« Tonku primerjava kar ni hotela z jezika, »... kakor Šimona.«

»Hvala, starejši brat.« Jan je smehljaje položil Tonku roko na rame. »Za zdaj ne vidim, da bi mu to škodilo. Obratno pač, če dovoliš. Slabo primero si našel.«

Jan je začel poučevati prej, preden je dobila službo Polana. Našla si je še dokaj kmalu mesto v Berehovu, tako da se je še nadalje vozila domov. To je bilo v venomer krasni, svetli, modri in rjavi jeseni.

Hodil je pogosto tudi k Pluhařu v Šom ali k Stehlíku v Boutrad. Sklenili so prirediti v Svobodi igro, nato pa lutkovno predstavo za hosszúgorondske otroke, prvo gledališče v Stari Boutradi.

»Ti imaš bolj pestro, kot vidim,« si je ogledoval boutradski razred, ko je Stehlík poučeval. Imel je vmes nekoliko otrok madžarskih najemnikov na veleposestvih Novohradskega in Odvadila in tudi nekoliko židovskega naraščaja. Dolgi kodri so dečkom nagajali, ko so pisali, mazali so črnilo za peresom; tudi vlačenje svečk nazaj v noske je jemalo čas; nad noski pa kakor zatekle črno obrvate veke, ki so delale dečke zadremave. Nato so zapeli: Z levjo silo, s sókoljim poletom... Sicer je imel Stehlík ravno te dni razred precej prazen; bilo je namreč precej takih otrok, ki so šli namesto v šolo po zaslužku na trgatev k Berehovu. Ostajali so tam čez noč, kar skupaj kje na tleh. »Tako je, kakor vidiš, pri nas.«

V Svobodi so imeli mešan pevski zbor. Bredel je tja pozno jeseni blato, na dva koraka naprej mu je spodrkalo korak nazaj. Ali pa k boutradskemu postajališču, Polani naproti. V roki je držala navadno zložen časopis in mu z njim mahala v pozdrav, brž ko ga je zagledala. Prinašala mu je časopise, prihajala je dalj kot on, bila je kakor njegov pozdrav svetu. Zdelo se mu je, da ga ona veže z mestom in še z marsičem.

Za vasjo je prehitel kolonista Vořecha, ki je vozil s polja na saneh po razmočeni

glini repo, in mu zaklical razen »Bog daj«, še da bi si ga bil imel naročiti s temi sanmi, ker je na poti skoraj toliko blata kakor na polju. »Pravim vam,« je pljunil Vofech ves v glini, »naphal bi vse to v kanon in pognal, samo še to nam ostaja.«

In bilo jih je več, ki niso znali izustiti več druge besede, ko besede žolča in nezadovoljnosti — včasih se je Janu zdelo, da so prišli nekam na konec vsega. In tam na koncu je bilo sestajanje in oderuška navada pritožb in beračenja in naslada vohanja, kje kaj iztisniti; na koncu vsega so bile resolucije in spomenice in venomer večja govorniška spretnost. Mnogi, zlasti Rusini, so se naučili uporabljati take nevsakdanje besede, kot so: prosperiteta, kvote, devalvacija, vis maior in podobne tudi mimo zborovanj; in znali so z njimi šariti bolje, kakor pa delati kompost in cepiti drevje na vrtu. Za piko vsemu pa je bila beseda subvencija, brez nje se ni nič začelo, nič končalo, ko da bi bila potrebna tudi, da položiš snop na povreslo. »Nazadnje ne bo ostalo od vas nič boljšega ko ljudje, ki ne znajo v življenju podvzeti nič brez subvencije, ki bodo prosili za subvencijo še, da bodo mogli umreti, skratka, subvencionirana generacija. Tega bi moralo biti konec, vsaj prej, preden se bodo ti pokvarili.«



Tekala sta in spet sedala na tla...

Res je,« je pritrdil Tonek. »Vendar moraj vedeti, da jih k marsičemu sili resnična beda.«

»Toda kot vidiš, tudi to ne pomaga proti bedi.« Poleg je bil tudi njun oče in bil je istih misli, kar je Jana zelo vzpodbu-

jalo. »Skratka: ne boš več podpisoval resolucij in podobnih papirjev.«

»Za to ne skrbi,« je odgovoril Tonek z mirno samozavestjo. »Nisem se jih mnogo napodpisal, brez tvojega nasveta. «Vsaj toliko kakor ti vem, kaj je možno in kaj ne.«

»Tu pa tam najdemo še koga za začetek. Mladi Novotný bo to razumel — mogoče bi si dal dopovedati tudi Likovič.«

»Vích,« je pristavil Tonek. Vích je menda končal z Vlasto. Venomer je odlagal, da bi jo privedel sem, prilike tu se mu niso zdele dovolj dobre, da bi mogla tu kolikor toliko spodobno živeti. Končno se je naveličala čakati. Lepega dne mu je pisala, da se bo poročila, potemakem seveda ne z njim. Vsakega dela se je oprjemal z jezo in uporno, hodil ni nikamor. Nadalje je bil v naselju nov človek, Konečný, ki se je priženil k Morávku in z njegovo najstarejšo hčerko prevzel posestvo in dolgove, ki jih ni bilo malo. Vsej rodbini je moral kupiti za svatbo obleke, ne le nevesti, tako so bili zabredli. Njegov obraz je bil prijeten vsem; končno spet nov obraz, obraz človeka, ki je imel zdaj med njimi edini denar. Kmalu, vsakemu je posodil, a tudi ni imel več, ali kljub temu mu puzta ni upognila tilnika, z njim se je dalo govoriti.

Kdaj pa kdaj so pribrodili sem razni vidni ljudje iz drugih kolonij; da se bo osnovala Deželna zveza kolonistov, da bo črtan del vsot za posestva, črtan del dolgov in obresti. Na nekaj večjega tako rekoč, iz vse okolice so se zbrali decembra v Svobodi. Zborovalce je navduševal Rusin Hleba iz Nove Boutradi. Ploskali so mu z vso silo. Da, tako je! Znižati treba nakupne cene, odpisati dolgove, nuditi posojila, ustaviti rubežni. Ali pa bodo ta krik poglali do parlamenta. Tako je!

Po božiču so užhorodskega inženirja klicali v Prago in ko si je vest prebral, se je naslonil na naslonjalo stola za pisalno mizo in se raztegnil kakor prespan zaspanec. Že je mogel šteti leta, kar je na svojih podplatih nosil le podkarpatsko glino. Da, zdaj bo končno spet videl košček pravega življenja! Kličejo ga pač radi informacij, kaj je spet v tistih kolonijah, in kmalu za Čopom, dokler vlak še ni odprhal z rav-



nine, dokler je imel še ravnino v očeh, si je začel pisati kratke pripombe.

Od vseh kolonistov v republikli so podkarpatski edini, ki stalno sklicujejo posvetovanja, ki jih končujejo z gostobesednimi resolucijami; posledice njihovega gospodarjenja pa za zdaj niso take, da bi kazale gospodarski napredek in dvig. Mnogi, zlasti Rusini, so prišli iz majhnih razmer in se le polagoma navajajo na večja posestva. Njihove letine niso zadovoljive, toda razen klimatičnih činiteljev je temu vzrok tudi nezadovoljivo gnojenje in pomanjkljivo obdelovanje. Ti rusinski kolonisti večinoma odklanjajo investicije, razen če so zastoj, prav tako tudi ne kažejo veselja za združna podjetja. Priprave za ustanovitev osuševalnih društev trajajo praviloma dolgo in dogodilo se je, da je pri ustanovnem občnem zboru moral uradni odposlanec kolonistom zagroziti, da bo oblast tistim, ki bi občni zbor zapustili, posestva odvzela, ker se izogibajo izpolnjevanju osnovnih pogojev. Namesto v gospodarski prizadevnosti uživajo v politični agitaciji. Glede na svoj obmejni položaj dosegajo to in ono, čeprav sami h konsolidaciji prav za prav nič ne prispevajo. Država v suhih letih od njih ni izterjala obrokov, pa se kljub temu venomer potegujejo za državno pomoč s svojimi tožbami, pritožbami in grožnjami, s svojimi krilaticami, da so iz kolonistov postali moderni sužnji. Toda primerilo se je, sami so to javili pristojnemu referentu, da je kolonist v podporo dobljeno semensko žito prodal, denar pa porabil za neprimerno življenje. Ta kolonist je češke narodnosti.

Že januarja jih je zadelo presenečenje. Venomer so govorili, da bi bili srečni, da bi radi, če bi mogli od tod, ko pa se je naenkrat razneslo, kakor raznese veter regratova padalca, da je Šimonu odpovedano, da mora do 1. oktobra s posestva, so videli v tem strašilo vsem in so umolknili. V tem molku je bilo čutiti nekako nenavadno drhtenje nekje v poljih v ločju, tam nekje v puzti. Nekaj se je pripravljalo proti blatu, nekaka zarota proti močvaram. Prišla je komisija od deželnega in od okrajnega urada — gledat, kod naj vodi cesta. Prebujala se je akcija za osuševanje zemljišč, dnevi neškončnega neposušljivega blata bodo šteti.

Toda ravno zdaj se je razprostiralo še širom planjave, v teh tednih pred pomladjo.

17.

ODA BLATU

In ustvaril je, kakor je zapisano v Pismu, Bog nebo in ločil vodovje nad obokom od vodovja pod njim. In zgodilo se je. —

A ti, tožna, stara, prastara planjava s tujo, težko togo v oklepu srednjeevropskih vzpetin, planjava pod krili vzvodov stepnih studencev, ko da bi sanjala o povratku v naročje časov, ko tvoje vode še niso bile ločene od gorenjih voda. V sivih jesenskih nočeh in v nočeh pred prihodom pomladi se družita nebo in zemlja znova in znova kot pred stvaritvijo sveta, dve temni morji drugo nad drugim, morje ravnine in morje oblakov. Kje... kje je meja, ki vaju loči, in kakšen lesk, lesk česa odseva v kalužah širom puzte, kadar ne sveti nobena zvezda. In spodaj pod črno in zeleno ilovico spi pesek rek, ki jih ni več. V globinah pšeničnih in koruznih polj, globoko pod neplodnimi ilovicami, nad katerimi se od pamtiveka zgublajo v nedogled pašniki pod carstvom težke in surove gline brez kamna. Pod kolniki, ki se širijo samovoljno, kakor se razliva o povodnji Tisa, pod kolniki, katerih globoko blato in kaluže so mešali na veke dolgo parklji sivega stepnega goveda. In blato na poljih, na ljudeh, na dvoriščih in pokopališčih, posušeno blato na trebuhu

goveda in na robovih močvar. In v zraku škričančar, roparski ptič, in širokokrili no-gač štrk, znanilec močvirij. In v zraku tu-di bajka Črnega barja in v zraku grozno mukanje štirih sto krav, ki jih je požrlo močvirje isti čas. In na obzorjih že zabri-sane, že nevidne vihrajoče grive tatarskih konjičev in jezdecov s kopji... kako je brizgalo blato!... nato se je za njimi za-prl čas.

Na koncu vsega sem videl široka rame-na stepnih studencev o mokrih dneih, pol-nih vode, razpeta ko krila velikega ptiča, ki se zamaž dviga v polet od težke, su-rove zemlje in ki je v tem zamahu na ve-komaj ostrmel... zadnji tesnobni znak puzst.

Zdaj dvigam čašo zelenkastega vina od ogrskih trt: za tabo, blato hosszúgorond-skih cest... toda pride asfalt!

18.

Malarija se je javljala skoraj redno v obdobjih, kadar je po deževju obstala vo-da v lužah in kalužah širom planjave. Kar pa se je lotilo učitelja Jana Snopka, pa menda ni bila malarija. Kaj bi tajil: vse-lej je bil videti malo slabih prsi in že to, da je jeseni toliko brodil po blatni na po-teh k Boutradi ali k Svobodi, ni koristilo njegovim telesnim močem. Preveč si je naprtil vsega, muziciranja in režiranja, predvsem pa je moral zaradi tega preveč hoditi. Da, lahko bi bil mirno sedel v ko-loniji in si poiskal n. pr. Šimona in Mali-no za kvartanje o prostem času. Morda bo kdaj tako, ko se bo čez nekoliko let ta povsakdanjil, toda zdaj še ne. Zdaj je go-rel. Učiteljevanje je imelo zanj privlač-nost novosti, a kolonija ni potrebovala le šolo, o tem je bil prepričan. Razen tega ga je delala neugnanega še ljubezen, imel je potrebo preobračati kar koli. To se mu je kar videlo.

Ali pa bi bil izpregel vsaj takoj, ko ga je stresla mrzlica. Z vročino se je vlačil v Svobodo, ko da bi jo hotel pregnati s hojo. Ravno zdaj se ni dalo ostati doma, čez 14 dni morda že, zdaj pa je trebalo kratko in malo vzdržati. Za 7. marec so pripravljali v Svobodi igro »Za očka pre-zidenta« in trebalo je vaditi, da predsta-va uspe.

Vrh tega je bil uradni okrajni zdravnik v Bat'ovem star že 75 let in je zdravil vse na svoj način in enako — tri dni postelje za vsakega bolnika, pa čeprav je bil si-mulant ali pa tudi, če mu je gledala že smrt iz oči. Nekateri so umrli že prej, pre-den so potekli ti njegovi trije dnevi, drugi so predpisane dni sicer ostali živi, so pa prej ali slej le umrli, nekateri so ozdra-vili. Takšen križ je imel starček s svojimi pacienti.

Ko se ni obrnilo na bolje, se je Jan končno vendarle privlekel na boutradsko postajališče in se odpeljal v Bat'ovo. Do povratnega vlaka je še imel čas in zato je s svojimi tremi dnevi, ki mu jih je nalo-žil zdravnik, šel še po bat'ovski ulici na sprehod gor in dol. Bilo mu je še kar dobro, le malo medlega se je počutil.

Zdaj pa zdaj je privozil po sredi ulice voz in naganjal pešce v globoko blato ob straneh. Z živalskimi odpadki pomešano blato je škropilo od škornjev na črne, sve-teče se kaftane mršavih židovskih trgov-cev. Prase je rilo po dvorišču pred očmi umazanih temnolasih žensk, ki so se zmer-jale... trenutek jih je gledal z zaniman-jem, nato pa šel dalje. Pedikura — Láb ápolás je oznanjal dvojezično napis nad Bat'ovo izložbo.

Janu je postajalo venomer huje. Otro-kom že nekoliko dni zapored ni trebalo v šolo, učitelj Jan je umiral. Tonek je na enkrat občutil, da treba nekaj ukreniti; zapregel je in pripeljal starega zdravnika iz Bat'ovega. Odpeljal ga je skozi blato nazaj in dobil tam za bolnika neke praške. Kljub temu se je bolezen poslabšala in Tonek je pripeljal doktorja vnovič. Zdaj je svetoval prevoz v berehovsko bolnišnico.

Ko je zdravnik to izrekel, je Tonek pri-stopil bliže k bratovi smrtni postelji; od nenadne tesnobe ni mogel niti dihniti.

»Kaj praviš k temu, brate?« se je do-taknil, kolikor je mogel najbolj rahlo Jan-ove roke, na kateri se je poznala vsaka žilica. »Doktor govori o bolnišnici, toda ne vem... Kaj bi storil zate?«

Oče je bil odločno proti bolnišnici. Če si v bolnišnici, si že z eno ного v grobu. Posameznik tam nima cene, saj jih imajo po posteljah na ducate. Kako se naj v taki

tovarni bolnikov kaj več posvečajo poedin-
cu! Predvsem pa se v takem vremenu ni
dalo niti misliti na prevoz tja daleč v Be-
rehovo; s tem bi ga brez dvoma ubili.
Bolje se bo popeljati po doktorja, ki je
bil takrat pri Nanki; mogoče mu ta po-
more.

Nanka je nekoč za Janove bolezni na
pragu skoraj treščila v Polano. Očitno je
ta že dolgo stala pred dvermi; obotavljala
se je, da bi vstopila sama, in čakala, da jo
kdo pokliče. Predstavljala si je, da bi ljud-
je utegnili misliti, da zanjo ni primerno,
da bi obiskala bolnega mladeniča, toda
kakor koli že, hotela ga je še videti. Nan-
ka se je vrnila z njo v sobo, kjer je zdaj
Jan spal nemirno vročično spanje. Obstala
je nekako sredi med vrati in posteljo,
izbo je napolnil plahi sijaj njenih las.

Izpod pernice je molela Janova noga.
Polana je gledala dolge prste, kosti, pre-
vlečene s kožo; mraz ji je zagomazel po
tilniku. Prikazovale so se ji le oči, roke,
čelo in usta — in to bo morebiti konec
vsega. Ko je tako stala, ji je prihajalo v
spomin to in ono iz trenutkov njenega
poznavanja; bilo je kratko in čisto ko maj-
ski naliv.

»Tudi Polana je bila tu,« ga je skušal
Tonek privezati k nečemu živemu, ko se
je prebudil. Toda v Janovem obrazu se
nič več ni cdzvalo niti na to ime.

Drugi dan je Tonek pripeljal doktorja
Moskovitsa, ki je bolnika nekaj preisko-
val, pa mnogo klel, da so ga poklicali pre-
pozno. Rekel je, da je tifus. Še pred ve-
čerom se je pripeljal drugič, s svojo vpre-
go, desinficirat; nagibal se je k postelji in
ko je bolnika ponovno preiskal, so mu
roke za hip obvisle ob telesu. Nato je
prišla še Polana s šopkom prvih pomlad-
nih narcis, toda niti noter je niso pustili
več. Proti jutru je umrl.

Učitelj Pluhař iz Šoma je šel v Bereho-
vo k nadzorniku, naj pošlje nekoga v Šom.
On da bi rad poskusil v Stari Boutradi,
skratka, da želi na mesto umrlega prija-
telja. Ko se je vozil iz Berehova nazaj,
je imel občutek, da je storil nekaj, kar bi
bil Jan Snopek od njega gotovo pričau-
kaval.

Nato so prišle počitnice, prve brez Ja-
na. Tudi so spet prihajali obiski od vseh

mogočih uradcv: od deželnega, od okraj-
nega in notarskega, vse zavoljo ceste. Ši-
mon je pospravil s polja, nato pa je dal
lahko roke v žep, ni mu trebalo prav nič
skrbeti za setev. Mu ni bilo prav za prav
dobro?

Zadnje dni pred selitvijo je napravil
tudi še izletič v Užhorod, ne da bi kaj
cmenil Malini. Čemu bi ga venomer vlačil
s seboj! Sam je sedel v kot vinarne in vi-
no bolj lizal ko pil. Nikamor se mu ni
mudilo. In ko je pil in ni imel kaj delati,
ni šlo, da bi mu misli ne zadele na Eržiko.
Toda kje je zdaj Eržika? Stavil bi glavo,
da niti v Bratislavi ni več: lok njenega
poleta se je dvigal silno in Bratislava ne-
dvomno še ni bila najvišja točka. Ne pleše
več, pri filmu je, ali kaj podobnega, kaj
modernega. Zvezda vodilne praške film-
ske družbe je in zaradi nje bo film, v ka-
terem bo imela vlogo ciganke, film pa se
bo po njej imenoval »Pusztá«. Spomni se
pač, kako je prišla v Hosszúgorond, ko je
bilo tam še vse v neredu, razmetano, ko
je nastajalo, kakor da bi spadala k take-
mu zatočišču. In režiserju svetuje, kakšen
naj bi bil začetek filma in tudi, da ve za
kraj v podkarpatski ogrski ravnini, ki je
ko nalašč filmu za ozadje.

Brez obvestila se pojavijo nenadoma v
Hosszúgorondu, pri Šimonu se ustavijo.
On se brani: »Imam krog hiše ravno vse
razmetano, ne morem vas niti spodobno
sprejeti, selim se namreč.« Ali ravno to
nam je všeč, zatrjuje Eržika, ki je zdaj
krasna kakor črn angel, »kakor da bi si
bili tole naročili!« Gre namreč za to, da
bi tu filmali in ona si predstavlja, da bi
se imelo to izvršiti po resničnosti, da bi
jim mogel pomagati, da bi zaigrali še en-
krat tako, kakor je bilo. No, kako se je
pa Šimon ta čas, kar se nista videla, prav
za prav imel? »Saj veste... saj veš...
nikdar nisem bil kdo ve kali gospodar,«
ji odgovarja. — In ona, saj je tu vse po-
znala, vsako najmanjšo stvar v hiši, gre
kar brez povabila naravnost v sobo in se
tam preoblači, in mu ne pusti, da bi se ji
približal. Nato gre pred hišo; njemu se
zdi, da ga je nekaj omamilo. Taka je spet,
kakršna je bila, prav taka ko takrat, ko
je prišla: z bosimi, umazanimi nogami in
v obleki z luknjami, skozi katere se je

svetlikala njena mlada koža. In prav tako široka zarja je, čeprav jesenska, a tudi tisto pomlad ni bila nič širša kot zdaj jeseni. In hočeš nočeš, mora igrati, brž ko je vprašala, kje ima kako ležišče. »Kaj? Nimaš zatočišča? V nobeni ciganski kolibi?« »V nobeni,« je ponovila mirno. »Kar taksi? Puszta? Kaj?« »Puszta,« je odgovorila. »Puszta... Saj se kar čuti s tebe. Smrdiš po stepi ali po čem,« in premišlja, ali ne bi dodal: »doslej«. Igrata dalje, ona ostane pri njem. »Kako se prav za prav imenuješ?« jo vpraša čez hip. »Eržika.« Eržika, to je samo krstno ime. Toda ona ni vedela za nobeno drugo ime. Potemtakem jo je klical včasih enostavno: Puszta. »V sobi, v postelji lahko spiš, če hočeš. Z menoj.«

Nato je moral piti. V oglu vinarne je zvrnil vase poln kozarec. Gromska strela, to bi bilo nekaj, da bi na ta način preživel vse še enkrat, še vse znova. Toda to je nesmisel, ker kdo ve, kje je, kaj je z Eržiko. Da se v tej vinarni ne bi prismočil na stol, je plačal in šel v drugo. In ko je po nekoliko postajah prikolovratil v bar, kjer je bila nekoč, prvi hip ni vedel, ali se mu od pijanosti blede — kajti zdajci jo je zagledal pred sabo, plesala je svojo točko zabavnega programa.

Niti zdaj se o njej ni dalo reči, da bi bila krasna, čeprav je njena zagorela polt postala za odtenek drugačna, nenavadna. Toda ni si mogel pomagati, čutil se je naenkrat kakor ogoljufanega; oh, dekle, tak v resnici v tvojem poletu, v tvoji težnji v stran ni bilo nič tako velikega. Bilo je namreč videti, da se lok njene poti obrača že navzdol in se približuje spet puszti. Zopet je nastopala med drugimi v užhorodskem baru in za eno samo črno kavo si jo mogel videti, kakó pleše, káke ima noge od prstov do telesa, kajti tu so važne noge, ne pa ples. Vselej je pravil, da vse to ne more vesti daleč, da ni za film.

In vendar ni mogel, da bi je ne počakal, ne povabil k svoji mizici. »Tak, v Bratislavi prav za prav ni trajalo dolgo?«

Zmigala je z rameni. Sicer ji pa v Bratislavi ni kdo ve kaj ugajalo. Eno sezono je bila v Reduti, nato pa so jo hoteli in hoteli v Astorijo. Šla je torej tja, ker itak

pač ni, da bi bil več kot sezono na enem mestu.

Aha, Astorija je že za nekoliko pod Reduto, je pomislil. In nadaljnjih ponudb pač ni bilo.

»Kaj pa ti?«

»Na selitev iz Hosszúgoronda se napravljam. Za vedno.«

»Iz Hosszúgoronda, za vedno?«

»Nikdar nisem bil kdo ve kak gospodar,« je odgovoril.

»Kaj se meniš seliti že kmalu?«

»Pojutrišnjem. Pojutrišnjem, te dni pač.«

Bilo je videti, da se ji je obraz rahlo zmračil. Drug drugemu sta danes pripravila razočaranje, da res razočaranje.

»Potemtakem bi šel danes zadnjič k meni?«

Toda niti tega ni storil. Nalovil si je nekoliko izgovorov in iskal, ali mu kaj z njenega obraza ne bi izdalo, da je slučajno bolna. Za tak spomin pa mu res ni bilo. »Mogoče selitev za kak dan odložim in se pripeljem še prej sem,« ji je rekel na stopnicah pri garderobi, ko si je pravkar oblekel plašč. »Za vsak primer pa — z bogom.«

»Kaj pa učitelj?« je brž ujela še zadnje stebelce.

»Kamenik? Ni ga več v Hosszúgorondu.«

»Kje pa je?«

»Ne vem.«

»Pa Malina?«

»Malina je postal gospodar. Ne bo več zahajal v bare,« je zapotegnili koticček ust.

»Tak, z bogom,« je rekla nekoliko hripavo in mu še pomahnila z roko. »Ne bom te več zadrževala.«

Odšel je, toda nekoliko časa je kolovratil po nočnih ulicah kakor brez cilja. Tega bi bilo torej konec. Brez filmanja, konec.

Tu pa tam se je usula iz kake vinarne družba... to bo nadaljnja stopnja... pač ni, da bi bil več ko sezono na enem in istem mestu, eliši poleg sebe njen glas. Vinarliška ženska bo, nekako v Mukačevu ali v Berehovu, tako se pač taka zgodba nadaljuje. Potem pa še malo niže. Je to mogoče? Nato jo mesto izpljune in jo vrne puszti, od koder si jo je pred neko-

liko leti izposodilo kot rjavo cvetlico. Konec loka njene poti. Nato bo širila bolezen v kaki ciganski tolpi, ki se ji pridruži, in rodila bolne otroke. Med kupom otrok bo gnetla ilovico in kadar se bo sklonila, ji bodo visele prsi tja nekam dol, nategnjene kakor psici. Večerne zarje pa se ne spremene, slej ko prej bodo tako široke, skoraj pol obzorja. Skratka na koncu vsega bo spet puszta.

Toda on zdaj z vsem tem ne bo imel več nikakih zvez. Ravno ko se je selil, so začeli s pripravami za osuševanje. Z globokimi jarki treba razdeliti ravnino na četverokotnike, da bi se voda odcejala.

»Če se bom pripeljal čez čas sem pogledat, se najbrž tod niti spoznal ne bom več,« se je zarežal čez plot staremu Snopku, ki je šel ravno mimo. »Take letine bodo, da vam bo škednje razneslo.« Toda takoj se mu je zazdelo, da se ravno Snopku ni treba tako rogati. Še slepec bi moral na njem opaziti, kako sta mu od učiteljeve smrti postala težka hoja in beseda; mogoče je, da tudi ta dan ni bil pri merjenju zaradi jarkov, temveč ob sinovem grobu.

»Mogoče pa bo to le kaj veljalo,« se je ustavil Snopek trenutek pri njem, ko da bi iskal s pogledom kakršne si že opore, ki ga ne bi spominjala Jana. »Mogoče pa bo tole kaj veljalo, čeprav smo vajeni verjeti več raznemu trobljenju ko jarkom. Toda vsak kraj hoče svoje.«

Šimon je v Snopkovi bližini zgubil svoj režeči se izraz. »Nekaj črpalk bi potreboval takle kraj.«

Šimon je vselej kaj vedel, sam pa se ni ravnal po ničemer.

Snopek je zmigal z rameni. Zdaj je začlenjalo postajati v njem nekako zamotano, hodil je po tej zemlji in mislil nanjo. Kakor v krempljih ga je držala nenavadna žalost, neutolažljiva zlasti zdaj jeseni. Da bi že odšel končno s te tuje, široke zemlje! Toda istočasno ga je Janov grob z njo začel že rahlo vezati, da, venomer bolj, ta zemlja je postala zdaj druga, kakor je bila doslej. Jan je začel biti kakor nevidna vez med njo in njim. Zdaj je postala ta zemlja obljudena.

Nekega večera se je Tonek spomnil, da že dolgo ni pisal domov Vojtěchu. Sedel

je in mu popisoval, kaj je tu novega; na eni strani je imel Nanko, na drugi očeta, pri takem obredu nista smela manjkati. Nanka je pazila, ali se bo v pismu pohvalil, da spet pričakujejo. Spet so pričakovali. Skoraj ponašala se je tokrat; bila je že obsežna, da veselje. Zdaj bodo imeli otroka, ki mora biti za svet. Dopovedovala si je, da bi bila sramota, da ne bi zmogla spraviti na svet zdravo dete, ko pa je na njej trdno vse, kar treba: noge, trebuh in vse drugo. Oče je sedel pri mizi in gledal, kako v Tonkovem pismu nastaja vrsta za vrsto. »Napiši mu tudi,« je dodal, »naj nam pošlje vsaj dve sadiki potonik, ki so rastle v oglu ob vrtnem plotu poleg vodnjaka.« Tonek ni rekel nič, samo napisal je. Nekaj ga je naenkrat nežno družilo z očetom, ki hoče presaditi sem kos stare kože. »Kar tako sem se spomnil,« je omenil v tišino stari, »one tam so naše, kupljene niso prave.«

Decembra je padlo nekoliko snega. Po pokrajini so v mrazu poletavale srake, repate samotarke, in šumotale v presušeni ostankih koruznih stebel. Bil je zunaj več kakor kdaj prej in najrajši sam. Na stran proti Češki je zahajalo sonce, že zgodaj popoldne — trenutek si mogel gledati, nato pa je trebalo pospešiti korak na toplo. Tako ostru zima je nastopila kakor prvo leto, ko so se naselili, ko je vzela Nanka k sebi Ivaninove dečkece.

No, kaj pa tisto polje tam s pozabljenim plugom od jeseni... moral se je še obrniti... čigavo je prav za prav tisto polje? Čutil je, ko da bi bil on sam tisti plug, ki ga tam sredi njive razjeda mraz in sneg. Da nimajo niti toliko čuta, da bi vsaj pozimi spravili plug s polja pod streho! Puščajo ga ravnini v zobe kakor razdedinjena. Ne, ne bi verjel, kako so tu padli nekateri. Ta plug v puszti se mu je zdel kakor znak vsega tega.

Ni mu dalo miru, moral je stopiti še nekoliko korakov dalje, čeprav ga je mraz žgal v ušesa, da bi pogledal, na čigavem polju leži plug. Ali ni bilo to morda Wildovo polje, polje Franca Wilda, čigar žena Antonija je vnukinja iznajditelja te vrste pluga Veverke?

Ta večer, bilo je v torek, je pozneje nekdo zaropotal na okno in ko sta moža

stopila ven, je bila tam Ivaninova Polana, vsa zavita v plašč. Prišla je od vlaka.

»Švehla (voditelj čsl. agrarcev, op. prevajalca) je umrl,« je rekla v mraku pod okni. Prvi trenutek ko da bi moža ne razumela. »Kdo?« »Švehla. Po radiu smo zvedeli.«

Dodajala je drugo za drugim, kar si je zapomnila, a Tonek ji je padal v besedo z novimi in novimi vprašanji. Oče je stal na pragu in samo poslušal. Ko je Polana odšla, sta ostala sama in nobeden ni izpregovoril. Nato je šel Tonek povedat vest Nanki.

Oče je ostal trenutek še na pragu, nato pa se je kakor senca zgubil v vrt in za vrt, kakor bi moral sporočat vest drevesom, njivam in še čemu. Na ravnini je ležal sneg, nad njo zvezdna stepna noč. Zdaj ni bil le hosszúgorondski plug kakor privid; ta noč zlih znamenj je segala daleč na Staro Boutrad, na zahod in vzhod.

Zvezde so migljale. Med njimi najbolj Venera: stepna, jasna, kakor deklška zvezda.

Mož s svojo senco, je gledal skozi zvezdno noč hiše, oslice slame in nejasne obrise, nato pa se je njegov pogled odtrgal od vsega tega in zastrmel nekam dalje.

19.

SKLEP

Takrat, ko se je v Hosszúgorond priselil Dobej, je moral najprej spraviti z voza ostalo pohišstvo in orodje, da je prišel do zibelke. Ta trenutek je bila potrebna, kajti takoj za vozom je priletel za njimi v Hosszúgorond štrk z malim Aleksom. Aleksu je bilo zdaj že skoro pet let, prvega mu človečku, ki se je narodil v Stari Boutradi. Imel je že brata in skoraj že drugega, ali kaj pač bo. Ker je bilo za spoznanje boljše leto ko prejšnja, je dobil Aleksa za božič nove čevlje in tako je mogel na led k jelšam gledat, kako so starejši igrali hokej.

Pravijo, da bi bilo treba opustiti stare navade, n. pr. na Sveti večer vezanje miznih nog z verigo in podobno. Dobej je lani povezal z verigo mizne noge in to se je na letini res tudi poznalo. Čehi in nekateri Rusini, ki so kaj pri prvih že zvo-

hali, bi rekli: ni treba vezati mize, pač pa osušiti polja. Toda zdaj se je pokazalo: osuševati še sploh niso začeli, obrodilo pa je, brez osuševanja! V osuševanju torej ne tiči zajec!

Toda do pomladi je že bil kos ravnine razrezan z globokimi jarki. Po tedne dni, ko je na pokrajini ležal mehki dotik sončnega svita in ko je lesk vrbovih vejic izdajal, da se dajo čedalje bolj mužiti, je bilo v jarkih vode, kakor da bi jo nastavljali vetru in žarkom, kolikor jo hočejo. Nato so jo dosti posrkale zlatice in perunike.

Učitelj Pluhař je pogosto preskakoval jarek, da bi prišel na košček pašnika, ki so mu pravili pokopalisce. Včasih se je pogreznila krava z nogo v nametano in še nesessedlo ilovico prvega ali drugega groba. Ni jih še prerasila ruša.

Pluhař je pogosto mislil, kako nenavadno je to, da sta oba groba učiteljska. Iz množice ljudi, ki so zdaj sejali po poljih, iz katerih so jarki prvič odvajali vodo, je umrl edino Fabian, če ne štejemo nekoliko otročičkov, in še ti, dokler se je pokopavalo med Madžare v Boutrad. Dva učiteljska groba, a nič kmetskih — zares je bilo vredno sesti in nekatere stvari premisliti. Niso umirali. Konji so jim padali in ginili, oni pa so ostajali trdni.

Rdeče strehe so se svetile daleč po ravnini, nekaj se je za temi ljudmi vendarle poznalo: kako so porali naokrog, tudi dotlej močvirnat svet; kako so iztrebili iz polj neplodno akacijjevo grmovje, v čemer so jim sledili tudi nekateri sosedni madžarski gospodarji, ki so sicer akacijam prizanašali.

Na poti se je ustavljal s tem ali onim kolonistom, kakor so pač bili razgubljeni širom ravnine... že se je videlo, da so posamezna polja različno obdelana, kakor njihovi gospodarji, vse je dobivalo sčasoma podobo navadne vasi. Da bi pogovor tekkel, je vpraševal, kako z osuševanjem, zdaj na osušeni poljih se da delati. In ustavitev rubežni in žitni monopol in še vse mogoče, skratka ne bodo utopljeni puszte, ali ne? »Eh, ustavitev rubežni in monopol, to ni samo zaradi nas.«

Prigovarjali so, da je inženir osuševanje slabo napeljal; da bi trebalo vodo skoraj-

da učiti teči navkreber, če je namenjena s polj v kak kanal.

Povsod je kaj nagajalo. Komisije za cesto so prihajale, toda stvar je spala. Ena izmed komisij je priporočila nekega inženirja menda iz Brna, da bo naredil načrte za 12 tisoč, a oni so našli v Berehovu drugega, ki jim nariše za tretjino. Takoj se je videlo, da je to nekemu v komisiji prekrizalo račune in cesta je običala. Načrti iz Berehova so pač pomanjkljivi. Kako neki naj bodo pomanjkljivi, saj na taki ravnini ni treba nikjer nič navažati, nikjer nič izbirati. Toda tod je pač skratka možno vse, sem se iz Prage ne vidi.

»Toda glavno je, da bo cesta zgrajena,« se je smehljal nad izdatnim sunkom trdo glave nezadovoljnosti, ki jo deli življenje le po kapljicah v obrambo proti gnilobi.

Šel je dalje in bil spet trenutek sam. Glavno je, kako so se pri vsem tem oklenili zemlje, čeprav so le nekateri bili kmetški ljudje, kajti mnoge je od drugih poslov privedla sem vabljiva zvezda, da bodo veleposestnikovali na ravnini s črno prstjo. Toda ta zemlja je bila čudna, pravična zemlja, kajti pokazalo se je, da hoče prav takega dela kakor n. pr. zemlja v gorah, dela v potu obdelovalčevega obraza. In ko so pač že bili tu, so se oprijeli in niso več pustili, hočeš nočeš so spreminjali puszto, a ona nje.

Šel je in gledal v pomlad, zdaj sem in zdaj tja, kako se tu poti za plugom mož, tam pa jih dela kup, ženske in otroci... proti Boutradi in Haranglábu so jih polja spajala z Madžari. In venomer orjejo in sejejo. Svojo preteklost so pustili nekje na drugem bregu in ustanovili vas, zgrajeno sicer kakor z ravninom, ki pa je po raznovrstni različnosti podoba svoje dobe in tega, kar iz nje raste. Ko so prišli sem, se je pričelo vse znova. Toda zdaj bodo sčasoma začenjali dobivati preteklost, novo preteklost, preteklost tukaj. Ko zrastejo drevesa in ko otroci pokopljejo starše, bo Stara Boutrada kakor katera koli druga vas, živila bo, kakor žive vasi... tako je kmetovanje.

Takrat bo že gineval v pozabo čas teh ljudi, ki zdaj tod orjejo in sejejo in razbijajo grude, pasja... junaška doba.

K O N E C

Kmetič:

Zimska slika

*Sneg po polju; temni gaj
gol se v burji maje,
pesem poje mrzli gozd
v polja šepetaje...
In še v meni bo pomlad
razprostrla krila,
tisoč sreč in tisoč nad
v srca vsem vsadila...*

*Vse je mrtvo; ah tedaj
ko spet vigred ustane,
novi spev zeleni gaj
dahne čez poljane.*

Tone Ljubič:

Žegnanje v Ambrusu

(Pesem iz Suhe Krajine)

*Ambruški cerkveni patron
praznuje godovni svoj dan,
zato vsak Krajinec bit' mora pijan.*

*Čaša za čašico kroži povsod,
pijejo bovleško vino smeje,
trezen zaspati nihče ne sme.*

*In kjer je vino in so dekleta,
ples naredijo brž muzikantje,
zvečer gotovo stepejo se fantje.*

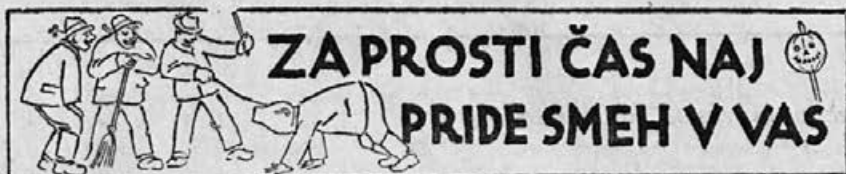
*Ti korenjaki s Korinja in Kala,
Šmihelci, Fužinci, Krčani,
se vračajo rano tihi, zaspani.*

*Saj to je bilo že sinoči,
da morali vsi so bežati,
na mesto pri Micki*

— v svihlih ležati.

*Kdo neki zato bi smejal se!
Lunico pravkar je Krka popila,
zarja za griči se ni še zbudila...*

PAZITE! Prečitajte priloženi letak in na ovoju: »Uprava sporoča«.



ZA PROSTI ČAS NAJ PRIDE SMEH V VAS

DOBER ODGOVOR

Narednik: Ali znate plavati?
 Vojak: Znam, gospod narednik!
 Narednik: Kje ste se pa učili?
 Vojak: V vodi.

SPIRITISTIČNA SEJA

Neka vdova kliče duha svojega umrlega
 moža in ga vpraša:

»Ali si srečnejši kakor si bil z menoj?«
 Duh: Mnogo srečnejši.
 Vdova: Torej je lepo v raju?!
 Duh: Nisem v raju, sem v peklu!

PREPOZNO OBŽALOVANJE

Oče: Kaj pa se tako grdo držiš?
 Sinček: Mama me je zlasala.
 Oče: Si že zaslužil.
 Sinček: Če sem zaslužil ali ne, malo bolj
 dobrosrčno ženo bi si pa že bil lahko izbral!

ZAMOTANA ZADEVA

Zevnik: Kam pa tako hitiš.
 Plevnik: Pravkar sem prejel brzojavko,
 da sem postal oče.
 Zevnik: In kako se počuti tvoja žena.
 Plevnik: Pst, ona o tem ničesar ne ve.

Veliko uspehov v novem letu želi

Knjižna založba
„MEJNIK“
 LJUBLJANA

Mnogo sreče v novem letu želi

Franc Hočevar
 lesni trgovec in posestnik
 STRUGE NA DOLENJSKEM

Srečno novo leto želi
 vsem zadržnikom

Nabavna in prodajna zadruga
 z o. j.
 SV. JURIJ OB ŠČAVNICI

Zadovoljno novo leto želi
 cenjenim gostom

Milan Majcen
 kavarna in restavracija »Keršič«
 LJUBLJANA

Mnogo uspehov v novem letu želi

Franjo Bobnar
 manufakturna in modna trgovina
 LAŠKO

Srečno novo leto želi

» **SNOP** «
 glavna gospodarska zadruga z o. j.
 V LJUBLJANI

Mnogo uspehov v novem letu želi

Savinjska posojilnica z. z. n. j.
 v **Ž a l c u**

Srečno in veselo novo leto želi

Kmetska hranilnica in posojilnica

zadruga z neomejenim jamstvom

v Št. Vidu nad Ljubljano

Tovarna kemičnih izdelkov v Hrastniku d. d.

priporoča kmetovalcem, sadjarjem in živinorejcem sledeče izdelke:



Fosfatno žilindro FŽ in mešana gnojila KAS
Kostno moko 30⁰/₀ in kalijevo sol 40⁰/₀
Hrastniško klajno apno za živinorejo
Apneni prah in apneno moko za gnojenje
Zaščitna sredstva za rastline
Mixdrin - Drevosan
Žvepleno apneno brozgo - Hrastnik

Vprašanja in naročila izvolite nasloviti na:

VODSTVO KEMIČNE TOVARNE V HRASTNIKU D. D.

Medkrajevni telefon: Hrastnik št. 2

Brzjavni naslov: Kemična Hrastnik

Srečno novo leto želi

Splošna kreditna zadruga v Sevnici

z. z. o. j.

Kmetski hranilni in posojilni dom

zadruga z neomejenim jamstvom

v Ljubljani, Tavčarjeva ulica števil. 1

Žiro račun pri Narodni banki — Račun Poštne hranilnice 14.257 — Brzjav „Kmetiskidom“
Telefon 28-47

Sprejema vloge

na knjižice in na tekoči račun — Daje kratkoročna posojila — Eskontuje menice
Novo vloge na knjižice in na tekoči račun vsak čas razpoložljive obrestuje po **4 do 5⁰/₀**

Za vse vloge nudi popolno varnost

Zaupajte domačemu denarnemu zavodu!

„Priroda in ljudje“

V oceno smo prejeli izišlo knjigo M. Iljina: »Priroda in ljudje« in podajamo kratek pregled vsebine.

To je snov o kateri so že napisane skladovnice knjig! Toda tako poučne, poljudno in zanimivo pisane knjige še menda nimamo. Velevažna vprašanja o poljedelstvu, ki jih kmetu do sedaj še ni razložil nihče, so napisana tako jasno, da jih lahko razume vsak otrok in v tako slikoviti in zabavni obliki, da se čitajo kot napet roman.

Knjiga je razdeljena na osem povesti o borbi človeka s prirodnimi silami.

Prva »povest« nam pove, kako preobražamo nerodovitne puščave v plodovita polja. Čitali boste o gozdovih brez sence, o jezerih brez vode, o suhih meglah, o živalih, ki plavajo v pesku, o motorjih na veter in sončno toploto. Mislite, da se pisatelj šali, kaj? To so dejstva!

Druga povest: »Prihod gospodarja«, pripoveduje o poljih in gozdovih. Pove, da se povodenj in suša dajo premagati. Človek lahko gospodari nad naravo, če dela skupno in po načrtu!

Kako so ruski učenjaki iskali prastarše koristnih rastlin in jih doma križali ter dobili boljše ali povsem nove rastline; vam pove tretja povest: »Domovina žita«.

Ali ste že slišali o čudodelcu Mičurinu, ki je vzgojil rastline, ki jih še do zdaj ni nihče poznal? Križal je črešnjo s čremso, skorjš z glogom itd. V njegovem sadovnjaku rastejo potomci »amerikancev«, »kitajcev«, »perzijcev« itd. No, to še gre! Ampak, da redijo muhe! To pa je nezaslišano... Toda videli boste, kako mnogo lahko koristi znanosti ta siten in ogaben mrčes. In če hočete vedeti, kakšne naj bi bile hiše za rastline in kako se selijo in »hodijo v šolo«, vam bo povedala četrta povest.

Menda se komu čudno zdi, da se gorovja in vodovja rodijo in umirajo, da je vsa priroda živa in se neprestano giblje in izpreminja. O usodi Volge, o »knjigovodstvu morja« in o marsičem drugem vam pove peta povest: »Živi zemljevid«.

V šesti povesti je razloženo kako izpreminjamo lice zemlje. Reke se dajo ukrotiti! Tiste, ki tečejo v Severno ledeno morje, bodo dajale vodo tistim, ki tečejo v Črno morje in te bodo namakale puščave. Mo-

skvo, ki je daleč sredi celine, bodo povezali s petimi morji!

Vreme dela kmetu strašno škodo, pa si ne more pomagati. V sedmi povesti pa najdete, kako nastane dež, kako se ga da umetno napraviti in kako se ga odkrižate. Prišel bo čas, ko nam bo pokorna vsa priroda.

Osmo povest pa nam razjasni odkrivanje zemeljskih zakladov. Ali že veste, kako je nastala zemlja in rude ter da imamo naprave, ki poiščejo vsako rudo. Znanost je ustvarila človeku čute, ki mu odkrivajo vse tajnosti narode.

Pisatelj je sicer mnenja, da se vse razvija v nasprotjih in da je snov ali materija prvobitna. Vse življenje je samo neprestano gibanje materije; tudi misel je proizvod snovi. To gledanje na svet se imenuje dijalektični ali zgodovinski materializem. Vsi se ne skladajo s tem mišljenjem in so prepričani, da je misel prvobitna. To so idealisti.

Pisatelj je dalje mnenja, da vlada na svetu nered in beda, čeprav bi lahko zemlja pošteno prehranila še petkrat toliko ljudi! Svet je razbit na kose, enotnega človeštva ni. Zato je treba združiti svet, narode in znanost, da bo nastal iz neskladnega hrupa orkester, v katerem bodo najrazličnejši instrumenti skladno zveneli. Iz knjige se obeta človeštvu lepša bodočnost!

Vseh osem povesti je v eni knjigi in stane broširana 32 din, vezana pa 84 din. Naroča se na naslov: »Naša založba«, Gregorčičeva ulica 15, Ljubljana.

Semena za polje in vrt nudi

SEVER & KOMP.

LJUBLJANA,

GOSPOSVETSKA CESTA ŠTEV. 5

*Vprašaj teto ali strica,
pove lahko ti tudi Mica:
»Kdor z nami dela in trpi,
ta vsak si 'Grudo' naroči!«*

*Pa tudi to še ni dovolj,
če vsak za »Grudo« to stori,
ker nujno je in važno bolj,
da pošlje še kovače tri!*

Ekonom Ljubljana, Kolodvorska ul. 7

d. z o. z.

(v lastni hiši)

Telefon interurban 25-06

Dobavlja vse deželne pridelke, kakor: pšenico, rž, ječmen, oves, koruzo, ajdo itd. Mlevske izdelke: pšenični zdrob, pšenično moko, rženo moko, ajdovo moko, koruzno moko, koruzni zdrob, pšenično in koruzno krmilno moko, pšenične otrobe, ječprenj, kašo. — Poljske pridelke: krompir, fižol, zelje, sadje, seno in slamo. Stalna zaloga vseh umetnih gnojil (rudninskega superfosfata, kalijeve soli, Tomasove žindre, nitrofoskala, apnenega dušika, čilskega solitra itd.), cementa in drugo.

Glavno zastopstvo za Slovenijo opekarne »Ilovac«, Karlovac, za vse vrste zidne in strešne opeke.

Razne vrste



ZDRAVILNIH ZELIŠČ

kupuje po najvišjih dnevnih cenah

KMETIJSKA DRUŽBA, r. z. z o. z.
v LJUBLJANI, Novi trg šte. 3

Zahtevajte informacije — pošljite vzorce in ponudbe!

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

je

največji slovenski pupilarnovarni denarni
zavod. Dovoljuje posojila na menice in
vknjižbe. Za vse vloge in obveze hranilnice

jamči

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA